

Greenland Decisionip avataaniit nalilersorneqarnera (2014 – 2017 qeqqa)

Inaarutaasumik Nalunaarusiaq Juuni 2017

Nalilersuineq Europami Ataatsimiititaliarsuaq sinnerlugu suliarineqarpoq

Nalunaarusiaq una
ukunannga
suliarineqarpoq

Suleqatigiinnit ukunannga suliarineqarpoq

Particip, Ecorys, ECDPM, Fiscus, Itad and OPM

Nalunaarusiaq una ukunannga suliarineqarpoq: Particip GmbH

Attaveqarfigisassaq: Georg Ladj (Georg.Ladj@particip.de)

Suleqatigiit: Marina Buch Kristensen (Suleqatigiinni aqutsisoq), ikiorti Jean Bossuyt (Utoqqaanertut ilisimasalik), Dr Lucien Bäck (Utoqqaanertut ilisimasalik), Dr Georg Ladj (Pitsaassutsimik qulakkeerisartoq), Giada Tu Thanh (Nukarlertut ilisimasalik) and Julia Schwarz (Suliniummik aqutsisoq).

FWC COM 2015

EuropeAid/137211/DH/SER/Multi

Specific Contract No°2015/373954

Greenland Decisionip Avataaniit Nalilersorneqarnera

**Nalilersuineq una Nunat tamalaat akornanni
suleqatigiinnermut ineriartortitsinermullu Pisortaqarfimmi
Nalilersuisarnermut Immikkoortortaqarfimmiit (Europami
Ataatsimiititaliarsuarmit) qinnutigineqarsimavoq**

***Allakkiami uani isummat anninneqartut allattup isumai malillugit allataammata,
tamannalu isumaqarpoq Europami Kommissionimit nunaniluunniit pisortaqarfinniit
oqaatigineqanngimmata.***

Imarisai

Ataatsimut.....	i
1 Aallaqqaasiut.....	1
2 Periaaseq.....	2
2.1 Naliliinerup ingerlanneqarnera periaasialu	2
2.2 Killiliinerit, unammillernartut paasissutissanillu nersuineq	4
2.3 Akuliunnermut isumaliortaaseq (IL).....	4
3 Naliliinermut apeqqutitut akissutit.....	8
3.1 EQ 1 attuumassuteqarnermut tunngasumut.....	8
3.2 EQ 2 inerititaqarsinnaaneq, sunniutai piujuaannartitsinerlu.....	13
3.3 EQ 3 inerititaqarsinnaaneq	20
3.4 EQ 4 naleqarnerulersitsineq	21
3.5 EQ 5 ataqatigiissarineq, malitseqartitsineq, illua-tungiliisinnaaneq kattutsitsisinaanerlu	23
3.6 EQ 6 taarsigassarsiat	25
4 Inerniliinerit	28
1.1 Inerniliineq 1: Aalajangersagaq naalakkersuinikkut aaqqiinnermik kinguneqarpoq.....	28
1.2 Inerniliineq 2: Kalaallit nunaata aalajangerneru Kalaallit Nunaata EU-llu akornani kinguneqartitsilluarpoq	28
1.3 Inerniliineq 3: Ineriartortitsinissamut pissutsit allanut naleqqiullugit iluaqutaasimapput.....	28
1.4 Inerniliineq 4: Isumassarsianik isummanillu naapeqatigiinnissaq killeqartoq	29
1.5 Inerniliineq 5: Kalaallit Nunaata EU-llu naalakkersuinikkut suleqatigiinnerisa itisilerneqarnissaanik periarfissaqarpoq	29
5 Kaammattuutit.....	29
5.1 Kaammattuut 1: Ineriartornissamut pissutsit aaqqiivigeqqinneri	29
5.2 Kaammattuut 2: Naalakkersuinikkut anguniakkanut allanut isumaqatigiissut qanoq atorneqarsinnaaneranut nassuiaagit	30

Naalisaanerit allattorsimaffiat

BS	Budget Support
CIR	Common Implementing Regulation
COMBAR	EU Programme on Communicative Barriers
CRIS	Common Relex Information System
CSO	Civil Society Organisation
DCI	Development Co-operation Instrument
DG	Directorate General
DG CLIMA	Directorate-General for Climate Action
DG DEVCO	Directorate-General for International Co-operation and Development
DG GROWTH	Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs
DG MARE	Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries
DG NEAR	Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations
DG REGIO	Directorate-General for Regional and Urban Policy
EC	European Commission
EDF	European Development Fund
EEA	European Environmental Agency
EEAS	European External Action Service
EFI	External Financing Instrument
EFSI	European Fund for Strategic Investments
EIB	European Investment Bank
ENI	European Neighbourhood Instrument
EQ	Evaluation Question
ERDF	European Regional Development Fund
EU	European Union
FA	Financing Agreement
FPA	Fisheries Partnership Agreement
FPI	Foreign Partnership Instrument
FTE	Full-time equivalent
GD	Greenland Decision
GDP	Gross Domestic Product
GEP	Greenland Education Programme
GoG	Government of Greenland
HRBA	Human Rights-Based Approach
IL	Intervention Logic
IMF	International Monetary Fund
ISG	Interservice Group
JC	Judgement Criterion
KTI	Sisimiut Technical College
MFA	Ministry of Foreign Affairs
MS	Member State
MTR	Mid-term Review
NGOs	Non-Governmental Organisation
OAD	Overseas Association Decision
OCT	Overseas Country and Territory
OCTA	OCT Association
ODA	Official Development Assistance

PD	Policy Dialogue
PDSD	Programming Document for Sustainable Development
PEFA	Public Expenditure and Financial Accountability
PFM	Public Financial Management
PI	Partnership Instrument
SDG	Sustainable Development Goal
SFPA	Sustainable Fisheries Partnership Agreement
TA	Technical Assistance
ToR	Terms of Reference
UN	United Nations
VET	Vocational Education and Training

Ataatsimut

Kalaallit Nunaat pillugu (Greenland Decision, GD) nalilersuinermi EU-p 2014-2020-mi avataanut aningaasaliisanerup sakkussaata (External Financing Instruments, EFI) ingerlaarnerani nalilersorneqarneranut 2017-imi pisussami ilanngunneqassaaq. Nalilersuinermi isumaqatigiissut EU-p avataanut politikkiani 2014-miit ulloq manna tikillugu sillimmatinik atugassiineqarnermut naleqqutinnersoq nalilersorneqassaaq. Aammattaaq isumaqatigiissutip inissisimanerannut - illuatungeriinnikkut suleqatigiinnikkullu angusarisinnaasaannik - avataanut aningaasaliisarnertit tamalaanerusunik isumaliutiginnissutaassaaq.

GD Kalaallit Nunaat, Danmark EU-llu akornanni immikkuullarissumik naalakkersueqatigiinnikkut sakkussatut atassuteqaataavoq. Isumalioqatigiissitat (Council) Kalaallit Nunaat European Community qimammaguli 1985-milu EU-miit nunat imarsuup akianiittut aamma nunat killingisut (Overseas Country and Territory, OCT) ilanngussaammalli partiit akornanni attaviit eriagisassatut politikkikkut isumaqatigiinnikkut tunngavilersugaavoq.

EU-p piffissap 2014-2020-llu akornanni GD tunngavissatut atorlugu 217,8 mio € Kalaallit Nunaannut aqutissiuunniarpai. GD-mi suleqatigiissutissat ilimanarsinnaasut ukuninnga ilaatigut taaguipput: ilinniarneq, pinngortitap pisuussutai (sanaassat ilanngullugit), nukissiorneq, silap pissusia, Issittumut tunngasut, inunnik isumaginnittoqarfik kiisalu paasisassarsiornerit/nutaanik ineriartortitsinerit. Allagartap programmiliap ilinniarneq immikkoortutut siuttuusussanngortippaa.

Periaasissamik atuineq

Pissutsit immikkuullarissut pineqaraluartut naliliinerup ilusilersorneqarnera toqqarneqarsimasooq misiligaanermut periaaseq atunngilaa, pissutsit sunniuteqaqatigiinnerisa teoriiviniq misilittaanerummat. Naliliineq EU-mi nalileeriaatsini paasissutissanik uppersaasiortarnerminnut arfineq-pingasusunut tunngaveqarpoq: attuumassuteqarneq, sullarissuseq (sunniuteqarnerlu imminnullu akilersinnaassusai), pikkorissuseq, EU-mi qaavatigut nalik, ataqatigiissuseq, isummat malitat, illuatungeriinnikkut suleqatigiinnikkullu angusarisinnaasat kiisalu sunniuteqarneq.

Naliliinermut apeqqutininut akisussaaffiit

Attuumassuteqarneq: GD Isumaqatigiissut EU-mi Kalaallit Nunaannilu attaveqaatit qanimut attatiinnarnissaat kiisalu EU-p Kalaallit Nunaata imartaani aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffinnik attassinissamut pingaartitaannut attuumassuteqarpoq. Kalaallit Nunaat EU-llu akornanni taakkununga tunngasunik illuatungeriinni paaseqatigiinnermik nukittorsaaqataasumik oqaloqarteqarnernut isumaqatigiissut atussallugu tulluarsimavortaaq.

Sakkussap qaffasissusaata nunarsuarmut tunngatillugu apeqqutininut, assersuutigalugu aatsitassanut kiisalu silap pissusaata allanngoriartornerinut tunngasut pillugit politikkikkut oqaloqatigiissutiginnissaannut angusaqarusussusermut aamma attuumassuteqarpoq, ilaatigut politikkikkut allagaatini ersersinneqartunut. EU-lli Kalaallit Nunaatalu nalilersuinerup nalaani politikkikkut apeqqutip siammasinnerusup politikkikkut oqaloqatigiissutiginnissaannut aalajangersimasumik soqutiginninnerat killeqarsimavoq.

Ilinniartitaaneq qitiutillugu pilersaarusiornermut aalajangiinerit Kalaallit Nunaanni tigusisussat pisariaqartitaannut attuumassuteqarsimapput. Pilersaarusiornermi anguniakkat sakkussat qaffasissusaat qaffassissoq aqutugalugu Kalaallit Nunaanni atasinnaasumik ineriartornissamut logikkimut aamma taperseeqataapput.

Sullarissuseq, sunniuteqarneq imminnullu akilersinnaassuseq: Isumaqatigiissummi tamakkiisumik tunngavissatut anguniagaq tassaavoq, EU-mi Kalaallit Nunaannilu politikkikkut attaveqaqatigiinnerit ataavartuunissaat, taamaalisukkullu Kalaallit Nunaanni atasinnaasumik ineriartornermik taperseeqarneq aamma pissaaq. Isumaqatigiissutip ilinniartitaanerup pitsanngorsarneranut taperseeqataasimavoq - ingammik 2006-ip kingornagut. Kisianni Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerup aqqissuussaananerata malunnartumik pitsanngorsarneqarnissaannut sulii aqut takivoq. Kalaallit Nunaanni sulineri

pitsanngoriarneq kiisalu aningaasaqarneq assigiinngisitaarnerusoq eqqarsaatigalugit tamatumani angusat takunissaannut piffissaq suli pisariaqartinneqarpoq.

Aammalu isumaqatigiissut Kalaallit Nunaani allaffissornikkut oqaasertaliornernut suleriuutsinullu naammassinninnernut pitsanngorsaaqataalluni taperseeqataasimavoq. Pitsanngorsaanerit pineqartut atatiinnarneqarnissaannut ilimanaateqarput, ataqatigiimmik aaqqissuussaannermut, sannamut sulinermullu iliuutsinut pitsanngorsaanermut attaveqarmata.

2014-imi siunnersuisoqatigiit aalajangiinerat naapertorlugu suleqatigiit "*oqaluuserisassanut ineriartortitsiffiusumik ataatsimoorussamillu soqutigisanik suliartitsisumik nunarsuarmi unammilligassanut qisuariartariaqarput*" (Inatsisissaq, imm. 10). Matumani "illuatungeriinnut ataatsimoorussamik soqutigisanut tunngatillugu apeqqutinik politikkikkut oqaloqatigiinnissamut tunngavissanik nassuiaassaaq" (artikel 2). Tunngavissaq taanna suli aalajangiunneqanngilaq. Nalilersuinerup nalaani EU-p Kalaallit Nunaatalu akornani ajornartorsiutit aalajangersimasut siammasinnerusullu pillugit ataatsimiittoqartarsimavoq oqaloqatigiittoqarlunilu. Taamaakkaluartoq tamatumunnga tunngatillugu taakkua malitseqartinneqarsimanngillat aaqqissugaasumik nakkutigineqaratik kiisalu angusat nakkutigineqarsinnaaneri killeqarsimallutik.

Naammassisaqarsinnaassuseq: Piffissat marluk ukiut 2007-2013-ip aamma 2014-2020-p sanilliuinnerani naammassisaqarsinnaassutsit anguneqartut pilersaarusiornermut attuumassuteqartut nalunaarusiornermut piumasaqaatit annikillisarneranniit Kalaallit Nunaallu ataqatigiinneranut nalimmassarnikkut anguneqarput. CIR-i ulloq manna tikillugu ajornartorsiutinut pitsanngoriaatsinik malunniutilimmilluunniit pitsanngoriaatsinik angusaqarfiusimanngilaq.

EU-mi tapersiisarnerup nalinganik Danmarkip naalagaaffimmiit tapiissutaanut sanilliuussineq:

EU-p immikkoortortaqarfiit taperserneqarnerisa missingersuutaasa aaliangersarneqarneri pissutsinullu taakkununnga ikiutisiassaqaartarneri malillugit tapersiisarpoq. EU-ttaaq pissutsinut taamaattunut tutsuiginarnerusumik tapersiinnissaminnut tunngavissaqarpoq Danmarkimiit arlaannaannulluunniit atassuteqannginnerugami. EU-p pilersaarutaanni missingersuutinik tapersiisarnera Kalaallit Nunaata PFM-iata ataqatigiimmik aaqqissuussaannerannut kalaallillu allaffissornikkut pilersaarusiornikkut politikkikkullu piviusunngortitsisarnikkut pitsaasumik nukittorsaataasimavoq.

Ataqatigiinneq, naapertuineq, illuatungeriinneq naammassisaqatigiinnerlu: EU-p Kalaallit Nunaatalu suleqatigiiffigisaannik (GD kiisalu SFPa) qalleraattoqannginnissaa anguniarlugu Imaani Suliassatigut Aalisarnermullu Qullersani Pisortaqarfiup (GD MARE) kiisalu Nunat Tamalaat Suleqatigiinneranut Qullersani Pisortaqarfiup akornani suleqatigiinneq ajornaatsuusimavoq. GD-p sakkussaanni politikkikkut inissisimanerup allaalluinnarnera pissutigalugu EFI-ni allani naapeqatigiinnissamut killeqarpoq, tamannattaq Kalaallit Nunaanni pisup immikkut inissisimaneranut atuuppoq.

Isummersornerit

Isummersorneq 1: Isumaqatigiissut politikkikkut aaqqiissuteqarnermik kinguneqarpoq. GD EFI-uvoq aaliangersimasooq taamaallaat EU-p Kalaallit Nunaat soqutigisaqaleriartortullu attuumassuteqartullu - pingaartumik EU, taassumallu naalagaaffit ilaasortaatait, ingammillu Danmark Kalaallit Nunaallu - akornanni oqaluttuarisaanikkut politikkikkullu ataqatigiinnerisa tunulequtaanniit paasineqarsinnaalluni. EU-mi naalagaaffit ilaasortat Kalaallit Nunaata imaani aalisarsinnaatitaanerannik atajuartitsiumapput, EU-llu Issittup nunataanni Kalaallit Nunaannut suleqateqarnikkut annertunerusumik sunniuteqaqataarusuppoq. Taamaattumik GD siullertut "politikkikkut inissisimaffittut" isigineqartariaqarpoq, isumalioqatigiissitatut isummerfiussallunilu imatut sunniuteqarfiussalluni: ileqqussanik persuarsuunngitsunillu naalagaaffit ilaasortat aaliangersimasut akornanni, OCT-mi EU-milu attaveqatigiinnermut siuttuutinneqassalluni. Danmarkip Kalaallit Nunaallu akornanni isumaqatigiissutissarsisimanerannut annertunerusumut eqqaanarpoq, anguniakkaminnik angusaqarnerulersissinnaassallugit (Commissionip oqaatigisaattut pimoorussilluni

angorusutaannut annertunerusunut) kiisalu politikkikkut isumaqatigiissutinik suunerinik imaannillu aalajangisussaalluni.

Isummersuut 2: Isumaqatigiissut Kalaallit Nunaat EU-llu akornanni pitsaasumik aalassatsitsivoq. Sakkumik siunertarineqartoq tassaavoq suleqatigiit akornanni ataavartumik qanimullu suleqatigiinnissamut tapersiinnisaq, taamaalisukkullu Kalaallit Nunaanni atasinnaasumik ineriartortoqarnissaa ikorfartorlugu. Sakkussap pilersaarusionerqarnera anguniakkamik piviusunngortitsinermik tapersiisimavoq. EU-p Kalaallit Nunaat imminnut atasinnaasumik ineriartornissaanut taperseeqataasimanerata nunap imminnut aningaasatigut napatissinnaalernissamut anguniagaanut annertunngitsumik qanilliallatsissimavaa (Danmarkimiit naalagaaffimmut tapiissutit pinnagit), taamaaliorneq Kalaallit Nunaat Issittumi nuumasuunermigut EU-mut tigussaasuutitsivoq. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaat AC-mi nakkutilliisut atorfeqalernissaaminut EU-mi sunniuteqarniarisimavoq. Aamma EU Issittumi inuusut immikkut ittumik atugarisaat pillugit ilisimasaqarnerulersimavoq. Tamassuma Issittumi EU-p politikkiinut ilisimatitsisinnaavoq naleqqussaaqataallunilu, ingammik EU-mi soqutigisallit amerlanerpaartaat periusissiaq malillugu aalangersimasumillu Kalaallit Nunaata oqaloqatigisarnerinut ilaannerusalerunik. Taamaaliornikkut qanimut ataavartumillu attaveqatigiittalersinnaanerup ilippanartuanik qaffaassaaq.

Isumasiorneq 3: Suleqatigiinnermi ineriartornissamut sammiviit Kalaallit Nunaanni nungusaataannngitsumik ineriartornissamut iluaqutaangaatsiarsimapput, ineriartornermi iluaqutit pilersaarutit Kalaallit Nunaata tungaaninngaanniik piginneqataanerit nukittuut ilutigalugit. Suleqatigiinneq soqutigisalinnut siammasinnerusunut siammartinneqarsimasinnaangaluarpoq – assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni innuttaasunut. Isumaqatigiissummi najoqqutarisat, pilersaarusiiummittaarlun najoqqutarisat anguniakkallu pitsanngoriartinneqarsinnaapput.

Isummersorneq 4: Suleqatigiinneq nunarsuarmi unammilligassanut qisuariarneranut kiisalu ataatsimut soqutigisanut suliaqarnissamut oqaluuserisassanik uummaarissunik pilersitsinissamut iluatsitsiffiuallaarsimanngilaq (tamanna Siunnersuisooqatigiit aalajangiussaanni 2014-imi piumasarineqaraluarpoq). Tamatumunnga pissutaavoq pilersaarusionerluakkamik, aalangersimasumik angusaqarusussusilimmillu politikkikkut oqallinnissamut (ilinniartitaanerup saniatigut) tunngavissanik tulluarnut pilersitsinissamut EU-p Kalaallit Nunaatalu soqutigisaasa kajumissusaasalu killeqarnerat. Assersuutigalugu EU-mi aaliangersimasumik nunarsuarmioqatigiinnermut tunngasunik oqallittarnernut aallartisaanerut piviusunngortitsisarnernullu erseqqissunik akisussaasunik immikkoortortaqqanngilaq, oqallinnermut nakkutilliinikkut tunngaveqarnanilu erseqqissumik suliarinninnermik (imaluunniit suliaqannginnermik) kinguneqanngilaq.

Isummersuut 5: Siunissami qaninnerusumi soqutigisaqartut akornanni politikkikkut piginnittoqatigiinneq pillugu itisiliinissamik periarfissaqarpoq, soqutigisanik oqaloqatiginninnissamik tunngavissanik, ingerlatsisut suliaassanik akisussaaffinnillu pitsaannerusumik suussusersisarnikkut paasisaasumillu oqalunnikkut oqaloqatigiinnisaq pitsanngortinneqarsinnaappat.

Innersuussutit

Innersuussut 1: Ineriartornissamut sammivinnik aaqqiineq

EU Kalaallit Nunaatalu annertussutsit ilanngunneqarnissaat pillugu ilinniartitaaneq pillugu ukiumut marloriaq politikkikkut oqaloqatigiittarnitik amerlisinnissai eqqarsaatersuutigisinnaavaat. Ilinniarnerni siunertarisat eqqarsaatigalugit ilinniarnert ilaat misissorneqaaqqissinnaapput, ilaammi angusaqarluarfiunnginnamik. Tassunga ilanngullugu najoqqutassat allat pingaassutsumik ilanngussisinnaapput – assersuutigalugu soqutigisaqartup pimoorussinerinik najoqqutarisaanik ilanngussineq. Atasinnaasumik ineriartorsinnaaneq pillugu sakkumi najoqqutarisanik aaqqiisoqarnissaa aamma eqqarsaatersuutigineqarsinnaavoq.

Innersuussut 2: Politikkikkut anguniagassanut allanut sakkussap qanoq atornerqarsinnaaneramik nassuiaagut

Kalaallit Nunaanni atasinnaasumik ineriartornissamut tapersiisarnerup aaqqissuussaalluangaanerani iluaqutaanerani EU-p eqqarsaatigisariaqarpaa isumaqatigiissut piginneqataanermi politikikkut siammasinnerusumik anguniakkanik qanoq tunniussisinnaanera – tassa ataatsimut soqutigisanut tunngatillugu nunarsuarmi unammilligassanut eqeersimaartumik oqaloqatigiissutiginerisigut qisuariarnikkut. Suleqatigiinnermi sulisaatsimik pitsaanerulersitsineq tassaavoq periarfissanik atorluaaneq, taamatuttaarlu isumaqatigiissutip 2020-p kingorna sakkup atorneqarsinnaaneranut qulakkeerinneq.

1 Aallaqqaasiut

Greenland Decision-ip nalilersorneqarnera (GD) tassaavoq periusissiaq malillugu nalilersuineq, taanna piffissap qiteqqunnerani avataanut aningaasaliinermut atortunik misissueqqissaarnermi (MTR) nalunaarusiamut ilaassaaq, ilanngullugit atortunik allanik namminersortumik nalilersuinerit. Nalilersuinerit, matumani GD-mik nalilersuineq atortunik tulluuttunut kingunerisinnaasanik misissueqqissaarnermut iluaqutaasinnaannissaat naatsorsuutigineqarpoq. Nalilersuineq piffissami 1. Januar 2014-imiit 2017-ip qeqqata tungaanut nalilersuineruvoq.

GD EU-p avataanut politikkianut, pilersaarusiulorfimmi (2014) maannamullu, EU-p isumalluutaanik naleqquttunik tunniussaqaarsinnaanera naliliinerup nalilersorpaa. Aamma GD-p inissisimaneranik isiginninniarpoo – imminnut ataqtigikiikaanik aamma suleqatigiinneranik – aningaasaliinermut atortut siammasinnerusut iluini.

GD (Siunnersuisoqatigiit aalajangiinerat 2014/137/EU) isumaqatigiissutaavoq 2014-2020-mi Kalaallit Nunaata, Danmarkip EU-llu ataqtigiinnerannut aqutsisoq. Taannaavorlu 2006-imi Kalaallit Nunaanni aalajangiinermi siullermi malitseqartitsineq, 2007-imiit 2013-imut atuuttusaaq. Isumaqatigiissummi uani anguniagaq pingaarnerpaaq GD-mi aalajangerneqartooq tassaavoq qanimut ataavartumillu suleqatigiinnerup qulakkeerneqarnissaa, kiisalu Kalaallit Nunaanni nungusaataanngitsumik ineriartornissamik ikorfartuineq.

Pingaarnertut anguniagaq Issittumi Kalaallit Nunaata nunap immikkoortuanut pilersaarusiaata killiffianut innersuussivoq, kiisalu pinngortitamit isumalluutiniq misissuinissaa politikikkullu oqallissutiginissaa pillugit suleqatigiinnerunissamut kaammattuilluni. Nunarsuarmut tunngatillugu ajornartorsiutinut isumassarsiat isummallu naapiffeqarnissaa anguniarlugu Kalaallit Nunaata EU-llu aalajangersimasumik oqallitarnissannut toqqammaviliornissamik isumaqatigiissut aamma kaammattuivoq. Nunap immikkoortuinut pilersaarusiarmut tunngatillugu Kalaallit Nunaat EU-mut pingaaruteqarpoq, tamanna EU-mi politikkinut ilaanerulernissami Joint Communicationeqarnermi kingullermi uppersarsineqarpoq, tassa EU-p oqaatigimmagu Issittup siunissaanik sunniuteqaqataarusulluni. Ataatsimoorussamik oqariartuut 2015-imi Danmarkimi Kalaallit Nunaannilu Europa-Kommissionip siulittaasuannit siulittaasup tullianiillu atsiorneqartup, nunap immikkoortuanut pilersaarusiarmut tunngatillugu Kalaallit Nunaat EU-mut pingaaruteqarnera erseqqissaassutigeqqippaa. GD tassaavoq isumaqatigiissut politikikkut atorneqaarsinnaasoq.

Nalilersuineq manna marlunnik immikkoortoqarpoq. Immikkoortumi siullermi naliliinerup qanoq suliarineqaarsimaneranik, aallartisarneqaarsimaneranik, unamminarsimasunik killiliussanillu nassuiaavoq. Atuuttussanngortitsinermut tunuliaqut (ILs) nalilersuinermi inernerit, tassaasut Naliliinermi apeqqutit (EQs), malitsigalugit saqqummiunneqarput. Immikkoortoq una inerniliinernik innersuussutinillu imaqarpoq. Immikkoortup aappaa ilanngusaanik sukumiinerusumik paasissutissiisunik imaqarpoq.

EU-p Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnerat naatsumik oqaatigalugu

Kalaallit Nunaata EU-llu suleqatigiinnerat 1973-imi aallartippoq, taamani Kalaallit Nunaat Danmarkip ilaasortaanera aqqutigalugu EU-mut ilaasortanngormat. Kalaallit Nunaat taamaakkaluartooq 1985-imi EU-miit anivoq. Tamassuma kingorna nunatut imavissuup illuatungaaniittut nunartatullu (OLT) Kalaallit Nunaat ilaanerminut EU-mut atassuteqaarsimavoq, tamanna Kunneqarfiup Danmarkip ataani namminersortutut inissisimanermikkut.

Kalaallit Nunaata Kunneqarfimmi Danmarkimi naalakkersuinikkut inissisimaffia 2009-mi allanngorpoq, tassa namminersulernerata kingorna. Tamanna assigiinngitsunik kinguneqaarsimavoq. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaata aatsitassarsiornikkut aqutsineq ilaatigut aqutarilersimavaa, Danmarkili aaqqissuussaarnermut tunngasunik, nunanut allanut tunngasunik, illersornissaqarfinnik, aningaasanut politikkinik, innuttaassuseqarnermut tunngasunik kiisalu eqqartuussivinni qullersamik aqutsineq paariinnarsimallugu. Kalaallit Nunaat Issittumi Siunnersuisoqatigiinni Naalagaaffeqataasutut taaneqartarpoq. Kalaallit Nunaat OLT-mi nunat suleqatigiinnissaannik isumaqatigiissummut ilaavoq (Siunnersuisoqatigiit aalajangiinerat 2013/755/EU), kisianni kisiartaalluni OLT-uvooq immikkuullarissumik EFI-lik, OLT-iilli allat Europamiut Ineriartortitsinermut Aningaasaateqarfiat aqqutigalugu EU-miit aningaasanik taparserneqartarput. Kalaallit Nunaat Nunat imarpiup

illuatungaaniittut (OLT) EU-p suleqatigiiffianut ilaavoq, matumanilu oqallittoqartillugu eqeersimaartumik peqataasarluni. Kalaallit Nunaat EU-lu aalisarnerup tungaatigut suleqatigiinnerat qangali aallartissimavoq. Aalisarnek pillugu isumaqatigiissut 2006-imi iluarsaanneqangaatsiarsimavoq, ilanngullugulu Kalaallit Nunaannut ukiumut akiliutigisartakkanik affaannangortitsinissamut aalajangiisoqarsimavoq. Matuma malitsigisaanik suleqatigiinnissamut tunngavissaq nutaaq pilersinneqarpoq – tassaasoq Greenland Decision (GD). FPA aqutigalugu (nalilersuineri uani nalilersorneqanngilaq), Kalaallit Nunaat ukiumut missingerlugu € 16 millioninik pisarpoq. Tassunga EU-p Kalaallit Nunaata aalisarfiini aalisarsinnaaneranut € 13.1 millioninik Niunernikkut isumaqatigiissutaa ilaavoq, kiisalu aalisarneri ineriartortitsinnaanermut € 2.9 millionit. Piffissami 2014-2020 (immikkoortumut missingersuutitigut tapersiissut aqutigalugu) € 217.8 millioninik aningaasatigut tapersiisarneq GD-mi ilaanggunneqarpoq. GD-mi Pilersaarutitut Allakkiaq – 2014-2020-mi Kalaallit Nunaanni piujartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinissamut pilersaarutitut allakkiaq – Kalaallit Nunaannut aningaasaqarnikkut tapersiineq una pivaa. EU 2007-imili Kalaallit Nunaannut ilinniartitaanerup tungaatigut aningaasatigut tapersiisarsimavoq (BS), aallartinneraniillu Kalaallit Nunaanni periusissiamut tunngaveqarsimapput (Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanermut pilersaarut fase 1-i 2-lu aamma 2014-imi ilinniartitaanermut periusissiaq).

2 Periaaseq

2.1 Naliliinerup ingerlanneqarnera periaasialu

Kalaallit Nunaanni nungusaataanngitsumik ineriartornissaq pillugu Kalaallit Nunaannut missingersuutitigut tapersiissutip annertusineqarnissaa GD-mi isumaqatigiissutip siunertaraa, kiisalu ataatsimoorussamik soqutigisani ajornartorsiutit pillugit politikikkut oqallissutiginissaanik siunertaqarluni. Immikkoortut marluk assigiinneqisut imminnullu ataqatigiittut nalileeriaasiannut qinerneqarsimasunut attuumassuteqarluinnarput. Immikkoortuq siulleq uuttuutit nalileeriaasitoqqallu nalinginnaasut atorlugit nalilerneqarsinnaavoq, GD-ili immikkoortuata tullia nalilersorneqarniarnera unammillernarneruvoq politikikkullu naalagaaffiit aqunneqartarnerannik, actoriannik incentiveannillu peqatigiinnermi ilaasunik misissuiffigineqarnissaannut piumasaqaatitaqarluni.

GD-mi nalilersuinerup siunertaa tassaavoq EU-p ineriartortumik tulleriiaarinerani GD-p sakkussatut qanoq sunniuteqarneris, EU-p avataanut iliuuseqartarnerani tamakkiisuni GD qanoq inissisimanerluni nalilerneqarsinnaaners, qanorlu EFI-nut allanut ataqateqarlunilu illuatungerinneqarneris. Taamalu GD-p siullertut sakkussatut siunertamut naleqqutinneris, nalilersuutaavoq.

GD najoqqutassatut, ingammik pilersaarusiornernut qinikkanut pilersaarusiornerrullu qaffasissuanut ikkussamut tunngatillugu pilersaarusiorneq (PDSD) nalilersukkamut ilanngussatut ilusilersugaavoq. EU-p ilinniartitaanermut immikkoortortamut tapersiisarneranut pilersaarutit naammassinnissinnaalluarmut, sunniutaannik imminnullu akilersinnaanersut nalilersorneqarnissaat pisariaqarsimavoq, tassannga GD-p pilersaarusi Kalaallit Nunaannut imminnut akilersinnaasumik ineriartornermut naammaginarmut tapersiinneris, paasineqarsinnaassammatt. Kisianni uani Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanermut tapersiinnermut immikkut nalilersuinerunngitsoq oqaatigissallugu pingaaruteqarpoq. 2017-ip ingerlanerani ilinniartitaanermut immikkoortortamut tapersiinnermut pilersaarusiorneq immikkut ingerlanngani nalilersuummik (MTR) sanasoqarumaarpoq.

Nalilersuineq misileraarpasittumik ilusilersugaananilu immikkut pissutsimi ittumi eqimattat misissuisutut/paasissutissanik sanilliussinertut iliuuseqarnissaaq pisariaqarsimanngilaq. Taamaattorli nalilersuineq uppersaatinik atuisuuvuq, EU-p nalileeriaasiannik (attuumassuteqarneq, naammassinnissinnaassuseq, sunniuteqarneq, imminnut akilersinnaassuseq, sullarissuseq, EU-mi ADDED-VALUE, ataqatigiissuseq, naapertuineq, illuatungerinneq suleqatigiinnerlu kiisalu sunniuteqarneq) atuilluni. EQ-t naliliinnermut tunngavinnik (JCs) uuttuutinilu atornegartunik (naleqq. tapiliussat 1) arlariinnik qaqittaasimapput. Naliliineq uuttuutini tunngaveqarpoq, uuttuutillu nalinginnaasumik sakkup uuttuutaannit, pilersaarutitut allakkiamit (PDSD) tigulaariffiupput. Naliliinerup ilaanni ataasiakkaasuni uuttuutit immikkut ilanngunneqarsimapput - assersuutigalugu politikikkut oqallinnermi tunngasunut erseqqissunik saqqummiussinertaqanngitsuni.

EQ-ni tamarmiusuni paasissutissanik katersuinermit periutsit tassaapput allakkianik misissuinerit, Bruxellesimi, Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu – EU-mi pisortaqarfik – generaldirektoratinik (DGs), ministerinik, NGO-nik, kattuffinnik, sulisitsisut kattuffiinnik oqarasuaatikkut naapinnikkut kiisalu Nuummi isumasioqatigiinnerit ammasut aammalu apeqqarissaarnerit. Paasissutissat tamarmik siammasissumik paasisitsissutitut atorniarlugit periutsit pingasut atorlugit misissorneqarput. Pineqartumi siammasissumik paasissutissanik misissuinermit najoqqutassat minnerpaamik marlunnik saniatigullu paasissutissanik katersueriaatsinik misissueqqissaarnerit – nalilersuinerit misilerarniarlugit paasisallu pilersinniarlugit.

Kalaallit Nunaanut ornigulluni suliarturnerup paasissutissanik katersuiartornissamut naliliinermullu apeqqutitut akissutissannik pinissamik siunertani pingaarnersaasimapput. Ornigunneq naliliinissamut aallartisarneranniit inerniigallartunik isummiussaagallartunillu nalileeqqinnissamut iluarsaaseqqinnernullu siunertaqarsimapput kiisalu suliaassanut piviusorsiornerusunik katersuinissamut periarfissaasimavoq. Kalaallit Nunaanut ornigulluni suliarturnermit sammisamut qaninnerusumik attuumassutilinnut isumasioqatigiinnissamut assigiinngitsunillu aaqqissuinikkut katerisimaartitsinissanut periarfissarsiffiusimavoq.

Akuliunnermut isumaliortaaseq uani naliliinermut (naleqq. asseq 1) sanaqqitaavoq. GD-p pilersaarusiorneqarnerani qanoq soorunilu GD-p inissisimaffiani sakkumi inernerit naatsorsuutigisaanersut nassuiaatitaqartippai GD-llu pilersaarusiorneqarnermini EU-p tulleriaasitsinerani qanoq annertunerusumik sunniuteqarneris. GD sakkussatut peqqutaasunut ataqtigiittunut aamma ilimasunnernut erseqqissunut ilaareertunillu timitarsiissutaallunilu nalilersuutaavoq, GD-llu nalilersuinermit pikkorissarnermit ilimasuutit misilerarneqarinnikkut najoqqutassiaalluni. Akuliunnermut isumaliortaatsini ilimasuutit erseqqissakkat EQ-nut attuumassutilinnut tulleriaarluakkamik misissorneqarlutillu misileraarutigineqarsimapput isummersuutaagallartunullu innersuutaagallartunut atorineqarsimallutik. Tullinnguuttuni misissuinikkut sakkussat EQ-t immikkoortunut atorineqarsimapput:

Misissueeqissaarneq tulliuuttoq EQ-t pineqartut erseqqissaassutiginiarlugit ilanngunneqarsimavoq:

EQ1 attuumassuteqarneq pillugu peqqutaasunik ilimasuutinillu nalilersuineq. Akuliunnermut isumaliortaatsinik sananeqarsimavoq ataqtigiinneranik, peqqutini atassuteqaqtigiinnik ilimagisanillu nassuiaasumik: PDSD-p GD-p tunngaviannut akilluarnersaq, pilersaarusiornermut toqqakkat GD-p nalunaarutaattut tunngaviannut angusinnaannorlugit attuumassuteqarnerisut soorluttaaq GD/PDSD-t EU-p pisariaqartitaanut tulleriaarinerannilu akilluarnersut, ingammik kingullertigut nunat assigiinngitsut akornanni ineriartornermut unammillernartoqarsimatillugulu tulleriaarinermit tunngasunut atatillugu. Ilimasuutit GD-mi akuliunnermut isumatusaatinut ilusilersuinerinullu pilersaarusiornernilu toqqakkanut attuumassutillit EQ-nut EQ-llu allanut naleqquttut taaneqarlutillu misiligarneqarsimapput. Politikikkut misissuinerit tulliuullugit Kalaallit Nunaat EU-llu nunanut allanut politikkinik nunarsuarmioqatigiinneq pillugu oqaloqatigiinnissaminut soqutiginninnerat naammannersut atorlugit paasiniarneqarsimavoq GD-llu tunngavii pilersaarusiornermullu toqqakkat naleqqunnersut nalilersuiffigineqarsimallutik.

EQ2 sunniuteqarluarneq pillugu GD/PDSD-p sakkussap tunngavilersuutai pillugit inernernik kinguneqarsimanersaq nalilersorpai. Uani akuliunnermut isumaliortaatsimut peqqutaasunik ilimasuutinillu nalilersuinermit ilanngussivoq.

EQ3 sullerissusermut tunngasumut pilersaarusiornermut piffissarititaasut marluusuni (2007-2013 aamma 2014-2020) pilersaarusiornermut/piviusunngortitsinermit naliusut sullerissusermut ingerlanerit nalilersorneqartarput, aqutsinerni allaffissornikkullu aaqqissuinerit piffissaajaataanngitsumik isumalluutaajaanngitsumillu ilusilersuinerinikkut atuinnikkullu nalilersuinermit ilanngussillutik.

EQ4 pisianut akitsuutit pillugit EU-p pilersaarutaata Danmarkip akuliunnerminut sanilliullugu qanoq kinguneqarnerisapeqqutillivoq. Apeqqut akissutissarsissallugu EU-p Danmarkillu tapiissutai imminnut sanilliunneqassapput. Misissuinerup tapeeriaatsit marluk assigiinngissusaasa pissusaat sanilliunneqassapput - assersuutigalugu Danmarkimiit

tapiissutisarnernup piumasaqaatitaqanngitsup EU-p tapiissutinik piumasaqaatitallip qanoq assigiinngissuteqarnersut.

EQ5 ataqatigiissutsimut, isummanut malitat, illuatungeriissutsinut suleqatigiinnernullu tunngasunut pissutsit marlunnut nalilersuutaasarpot: suliassap pilersaarusiorneqarnernanut (kingunertunerup sakkussallu silatusaarutaanera EFI-nut EU-llu avataanut politikikkut iliortaasianut naleqqiullugit) piumasallu naleqqiullugit ingerlariaatsimi pissutsit (pilersaarusiornermi piviusunngortitsinermilu pissutsit ataqatigiissutsimut, isummanut malitanut, illuatungeriissutsinut suleqatigiinnernullu tunngasut isumagineqarnerat).

EQ6 pissaanermut tunngasumut marlunnik uuttortaateqarpoq: 1) Kalaallit Nunaat GD atorlugu pissamaatinik allanik pissarsisimanersoq; 2) GD-p pilersaarusiaalu politikikkut nunanullu allanut politikkinik pimoorussilluni piginnaaniliussimanersoq. Apequt politikikkut aningaasaqarnermik misissuinnermut tunngasumut EQ1-ip nalaani nalilersorneqartumi sammineqarpoq.

2.2 Killiliinerit, unammillernartut paasissutissanillu nersuineq

Nalilersuinnermi uani killiliissutit arlariit akuerineqartariaqarput. Siulleeq tassaavoq uani nalilersuinnermi MTR-i ilinniartitaanermut immikkoortortaarfimmi tapersersuisarnerup ingerlannganni nalilersorneqarnera ilanngullugu naammassineqarsinnaanngimmat. Killiliissut alla tassaavoq pilersaarusiornermut piffissaliinerup sakkussanik nakkutigineqarsinnaasumik uuttuisarnerit pissutigalugit naliliineq naammat (1. januar 2014-imiit 2016-ip naaneranut). Nalinginnaasumik ukioq 2014 aallaavittut paasineqartassaaq.

Taamaakkaluartorli piffissaq naatsoq atorlugu naliliinnermi unammillernartoqaraluatoq pilersaarusiornernit siuliani 2007-miit 2013-p tungaanut ingerlasimasumi kisitseriaaseq atorlugu naliliisoqarsimavoq. Taamaasiornikkut naliliisartut EU-mi Kalaallit Nunaata ilinniartitaanermut immikkoortortaannut tapersiisarnerat piffissaq ungasinngerusumiittoq oqinnerusumik nalilersorsinnaanngorsimavaat.

Takussutissap ataatungaaniittumi allagartat atugassat naleqquttut nalinginnaasumik pissarsiassaasimasut takuneqarsinnaapput. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik Kalaallit Nunaata inuiaqatigiinnermut tunngasunik, aningaasaqarnikkut sulisoqarnikkullu tungaatigut paasissutissanik tatiginartunik, annertuunik paasissutissanillu kingullernik tamalaanik pilersuisarpoq. Naatsorsueqqissaartarfik aamma Pilersaarusiukkanik naammassisanik nalunaarusiaannik (naleqq. Annual Implementation Report - AIR) naatsorsueqqissaarnikkut paasissutissanik tatiginartunik pilersuisarpoq. Pilersaarusiornerni allakkiat paasissutissallu allat, soorlu politikikkut pappilissat, misissuinnerit naliliinerillu aaneqariaannaallutik piareersimajuarpot. Ad hoc-imiit paasissutissat aamma EU-p Kalaallit Nunaatalu politikikkut oqaloqatigiinneri persuarsuunngitsut anguniarnissaat ajornakusoorsimavoq, kiisalu tamatumunnga tunngatillugu paasissutissat immikkoortukkuutaartunngortinnissaat unammillernarsimalluni.

Takussutissaq 1

Paasissutissat nersornartut

	<i>Pilersaarusiornikkut uppernarsaaneq</i>	<i>Naatsorsueqqissaarnikkut paasissutissat</i>	<i>Periaaatsinut uppernarsaatit/ misissuinnerit</i>
<i>Paasissutissat tatiginarneri</i>	Qaffasippoq	Qaffasippoq	Qaffasippoq
<i>Paasissutissanik aalleruminassuseq</i>	Qaffasippoq	Qaffasippoq	Qaffasippoq
<i>Paasissutissat amigartut</i>	Soqanngilaq	Soqanngilaq	Soqanngilaq

2.3 Akuliunnermut isumaliortaaseq (IL)

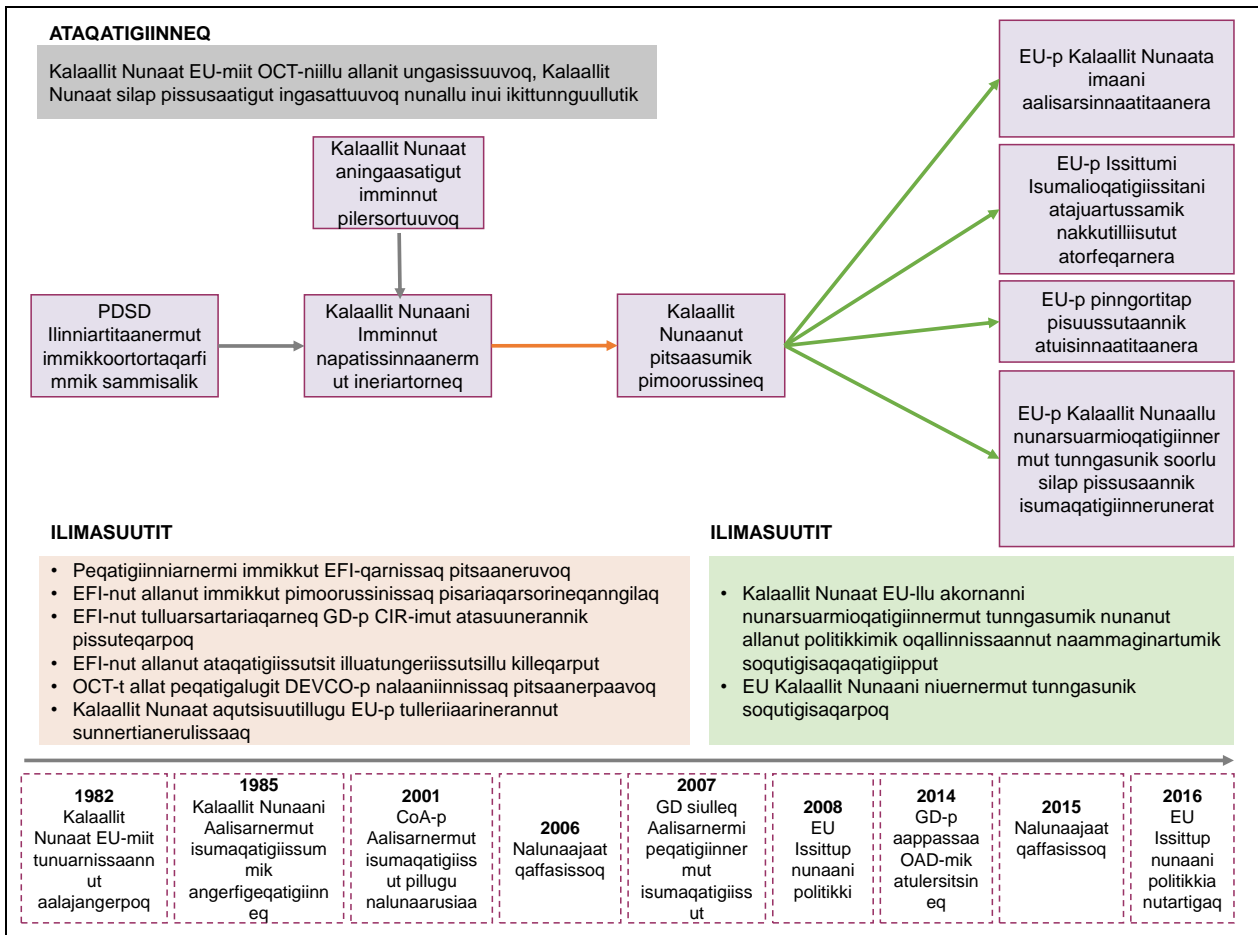
Akuliunnermut isumaliortaaseq sakkussat pilersaarutaanni (takuuk asseq 1) saqqummiunneqarpoq. Akuliunnermut isumaliortaatsip ukununnga erseqqissaarutitut siunertaqarpoq: sakkussap politikikkut suunersoq, politikikkut avatangiisit piffissap ingerlanerani qanoq ineriartorsimanersut, sakkussamik atuinissamut silatusaarutit suunersut

kiisalu Kalaallit Nunaat EU-llu akornanni (takussutissiaq 3 takuuk) attaveqarniarluni sakkussat aaliangersimasunik attuumassutilinnut qanoq atuisuunersut. Siunertap isumaliuutit oqaatigineqarsimanngitsunik oqaasinngortinneqarnissaat ilarisimavaa, tassanngalu GD-p immikkortortanut ilaatinneqarnissaannut EFI-nullu allanut attaveqarnini isumaliutini silatusaarnerusutut takutinneqarniarluni.

Sakkumi akuliunnermut isumaliortariaaseq pingaarnerpaaq tassaavoq ataatsimut soqutigisat pillugit suleqatigiit akornanni qanimut ataavartumillu suleqatigiinnissamik anguniagaqarneq. Suleqatigiinnerup Issittumi nunap immikkoortuanut pilersaarusiame Kalaallit Nunaata inissisimanera, aatsitassarsiormut tunngasut, ajornartorsiutinullu taakkununga tunngasunut suleqatigiinnerunissaq kiisalu politikikkut oqallissutiginerunissaat akuerai. Kalaallit Nunaanni atasinnaasumik ineriartornissaq malitsigisaanillu Kalaallit Nunaata aningaasatigut imminut aqussinnaalernissamut (Naalagaaffimmiit tapiissutit pinnagit) anguniagaanut qanillattortinnissaa pillugu EU-p Kalaallit Nunaannut aningaasatigut tapersiisarnini annertusivaa. Taamaasilluni EU-p ilinniartitaanermut suliassaqarfimmut aningaasaliissutit annertunerulernissaannik akuersinikkut Kalaallit Nunaata sulilluarnissaa qulakkiissavaa – Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat (GoG). Tulleriarinerni ilaatigut Kalaallit Nunaata imartaani aalisarsinnaatitaanerit EU-llu Issittup nunaani sunniuteqaqataanerannut ilaapput - pineqartullu tassaapput EU-p atajuartussamik AC-mi nakkutilliisutut atorfeqarnissaa, pinngortitap pisuussutaannik atuisinnaatitaanissaa kiisalu Kalaallit Nunaallu nunarsuarmioqatigiinnut tunngasunik, tassaasoq silap allanngorneranik, isumassanik isummernernullu suleqatigiinnikkut qanilleqatigiinnissaq.

PDS-mi pilersaarusiormi isumaliortaatsit ersersinneqartut tassaapput EU-p Kalaallit Nunaat aningaasaliinnikkut ikiorniarlugu pilersulissaguniuk ilinniartitaanermut immikkoortortaqarfiisa uuttuutai pitsanngorsassagai allaffissornikkullu sulisorineqartut amerlissallutillu pisinnaasai qaffasinnerulissasut. Saniatiguttaaq Kalaallit Nunaani sulisut pikkorissusaat qaffasinnerulissaaq (matumani ilisimatuut), Kalaallit Nunaata paasissutissanut atortulersuutaanik ICT-mut tunngatilugu pitsaanerulissaaq, Kalaallit Nunaani allaffissornikkut suleriaatsinik pikkorinnerulerlunilu naammassisaqarnerulersinnaassaaq aningaasaqarniarnerlu assigiinngisitaarnerulissalluni. Aammattaaq taamaasilluni (ilinniartitaanerup avataasigut) nunarsuarmioqatigiinnermut tunngasunik oqallinnerit, illugiinnik soqutigisaqatigiinnernik paaseqatigiinnernik, oqaloqatigiittarnernut ingerlaarfinnik pikkorinnerulernermik, oqallinnernilu ataqatigiinnerusumik nakkutiginninnerusumillu ataqatigiinnerusumik ingerlariaaseqalissanganneqarluni.

EU-p Kalaallit Nunaanut akuliunnermik isumaliortaasia pissutsinik assigiinngitsunik nassuiaateqarpoq. EU-p Kalaallit Nunaallu immikkullarissamik attaveqalernerat 1982-imi februaarimi aallartippoq, tamatumap nalaani Kalaallit Nunaat innuttaasuannit taasisitsinikkut EC-mit tunuarmat. 1985-imi Kalaallit Nunaat Danmarkimut attavia pissutigalugu OCT-nut ilannguppoq. Aallaqqaataaniilli EU-p Kalaallit Nunaanut ataannartumik attaveqarusussimavoq. Piffissap taamaasinerani Communityp Kalaallit Nunaata imaani aalisarsinnaatitaanissaannut pissamaatissarsinissamut pisariaqartitsinermini tuavisaarisimavoq. Aalisarnissamut isumaqatigiissummik isumaqatigiinniartoqarpoq, tassaalerlunilu ukiuni 20-ni tulluuttuni illugiit marluk akornanni attaviit pingaarnert. EU-mi Isumaliogatigiissitat katitikkanik isumaqatissarsiorminnini siornatigut Kalaallit Nunaanut Communitymi ilaasortaanera pissutigalugu aqqissuussamik aningaasalersortarsimasai kingornatigut Kalaallit Nunaata imaani aalisarsinnaatitaaneranut akiliutinngorput. 2001-imi EC-p naatsorsuisartui immikkut ittumik aalisarnissamut isumaqatigiissummik annertuumik aqqiinnissamut siunnersuutitalimmik nalunaarusiorput (03/2001). Naatsorsueqqissaartartut oqarnerattut isumaqatigiissut pappiliaannartut isumaqatigiissutaavoq, niuernermut akiliissut, piviusumillu EU "aalisakkat pappilissat" akilersorsimavai. 2005-imi isumaqatigiissutit tullinnguuttuni marlunnik isumaqatigiissuteqarnerit naammassipput. Isumaqatigiissut siulleq tassaalerpoq Aalisarnermut Peqatigiinnermut Isumaqatigiissut aappaalu GD 2006-imeersoq siullerpaaq.

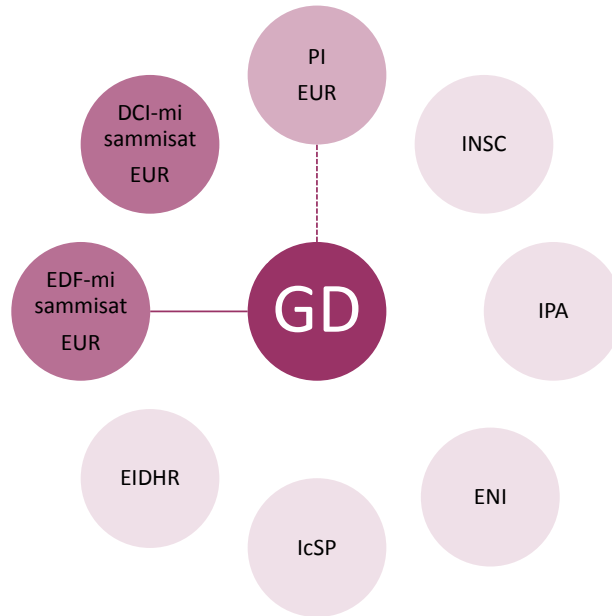

GD-p 2006-imi atulersup (piffissami 2007-miit 2013-imut atuuttussamut) ilinniartitaanermik, ujarassiornikkut isumalluutini, nukissiornermik, takornarialerinermik porsarsimassutsinnillu, misissuinermik qularnaatsumillu nerisassiornernik, Kalaallit Nunaanullu ineriartortitsineq pillugu aningaasaliinernik oqalliffissanik sinaakkusersuiniarluni aallartisaanissamik tunngaveqarsimavoq. 2006-imi Isumaliogatigiissitat Aaliangerneranni erseqqissumik ima oqaaseqarpoq: "Siunissami Kalaallit Nunaanut aningaasaliisarnissanut killiffimmiik aallarnerfeqartariaqarput, pisullu allat pingaarutillit soqutigalugit illugiinnillu soqutigisat oqimaqatigiissakkamik ilanngullugit, ingammik Kalaallit Nunaani ineriartortinnissat pisariaqartut aallullugit soorluttaaq Communityp Kalaallit Nunaani aalisarsinnaatitaaneri nanginniarlugit aammattaaq partiit allat aningaasaliinikkut tapiissutaat ilanngullugit (Isumaliogatigiissitat Aaliangernerat 2006). 2006-imi Kalaallit Nunaanut aningaasaliinikkut tapiissutit annertungaatsiarnera politikkikkut isumaqatigiinniarnermiit aallaaveqarpoq, Kalaallit Nunaat Communitymiit tunuarnikuunerannut atalluni, EU-llu Kalaallit Nunaanut isumaliuutigisaattut pitsaasumik pimoorussiniarluni EU-llu Kalaallit Nunaata imaani aalisarsinnaatitaanissaannut atajuartitsiniarlunilu ineriartortitsinermut tapiissutini aningaasaliinarluni annertuliisariaqarsorisimavoq.

Takussutissiaq 2-mi saqqummiunneqartut GD-p EFI-lli akornanni naapeqatigiiffiit killeqaaqat. GD-mi isumaliuutit itinersai tassaaq Kalaallit Nunaat immikkuullarissuusoq, EU-p Kalaallillu Nunaat ataqatigiinnerat immikkuullarissuusoq taamaasillunilu Kalaallit Nunaanut tunngasumik immikkut EFI-liortoqartariaqarsimasoq. Isumaliuutimi nunani allani annikitsuinnarmik assigiissuteqannguatsiartoq ilisimaneqarpoq taamaammat EFI-nut allanut naleqqiullugu illuatungeriinnik suleqatigiinnernillu ilimanaateqarnani. Tunngaviummik Kalaallit Nunaat EFI-kkut aningaasalersuiffigissallugu naleqquppoq. Piviusumilli Kalaallit Nunaat oqartussaaqatigiinnikkut ingerlasuuvoq, politikkikkut inatsisitigullu patajaatsumik ingerlalluni, taamaasilluni GD-kkut ukununga illuatungeriinnik suleqatiginninnissaannut killeqarluni: Europami Demokraatiskiusumik Inuttullu Pisinnaatitaaffeqarnermut Sakku (European Instrument for Democracy and Human Rights, EIDHR), Aalaakkaanermut Eqqissinermullu Sakku (the Instrument contributing to Stability and Peace, IcSP) kiisalu Europamiut Sanilerit Sakkuat (the European Neighbourhood Instrument, ENI). Takussutissiaq 2-mi

saqqummiunneqartut Kalaallit Nunaat massakut OCT-EDF-ip nalaani nunat inissinneqarnerani ippoq, tamanna GD-p EDF-illu akornanni titarneq ersersippaa. Peqatigiinnerup Sakkua (The Partnership Instrument, PI) tamalaanut atuuppoq, GD-tullu nunanut allanut inissisimaffiit pissutigalugit soqutiginaatilitut politikikkut suleqatigiiffiulluni. Tunngaviusumik EU-p Peqatigiinnerup Sakkua, PI najoqqutaralugu Kalaallit Nunaat suleqatigissallugu aallarniisinnaagaluarpoq. Tamannali sulii pisimangilaq.

Asseq 2 GD EFI-llu allat akornanni attaveqarneq

Greenland Decisions-it marluusuni (ukiut 2006 aamma 2014) isumaliuut pingaarneq tassaavoq EUp pimoorussilluni pitsaasumik atajartitsiniassappat Kalaallit Nunaat pilersaarusiornermi siuttuussasoq pitsaanerpaassaaq. Tamanna isumaqarpoq Kalaallit Nunaani Naalakkersuisut aningaasaliinerit immikkoortortaqarfiit sorlernut tussanersut aaliangiisinnaatitaasariaqassasut. Taamatut iliornikkut Kalaallit Nunaat EU-miit Issittullu nunaani sunniuteqarnerulernissaannut tulleriaarineranniit sunnertinnerulersinnaassaaq. GD-mi akuliunnermut isumaliortaatsit sakkussatut isumaliortaasa pingaarnerit ilarisaat tassaavoq EU-p Kalaallit Nunaanut nunanut allanut politikki pillugu oqaloqatigiinnissamut soqutigisaqartoq (niuernikkut imaluunniit naalagaaffiup allanut attaveqarnera), Kalaallit Nunaattaq assinganik EU-mut nalinginnaasumik nunanut allanut politikki pillugu oqaloqatiginninnissaannut soqutigisaqassasoq. Naggataatiguttaq isumaqartoqarpoq isumaqatigiissut Kalaallit Nunaata EU-llu imminnut pitsaasumik suleqatigiilluarnissaannut taamatuttaaq imminnut paaseqatigiinnissaannut tapersiiumaartoq.

Kalaallit Nunaat EU-llu akornanni pitsaasumik pimoorussisumillu ataqatigiinnerisa kajuminnarneri isumatussusaallu soqutiginnittuniit soqutiginnittunut (takuuk asseq 3) allanngorarpog. EU-mi naalagaaffiit ilaasortaasut soorlu Spanien, Tyskland, Estonia, Danmark, Tuluit Nunaat, Lithuania Latvialu Kalaallit Nunaata imaani aalisarsinnaatitaanerannut iluaqutissarsisarsimapput tamannalu ataavartiinnarusuppaat. Isumaliuutigisat ilaraattaaq (aatsitassarsiornermi siunertat pillugit allakkaniit 2012) pineqartut Kalaallit Nunaani niuernikkut pissarsiornikkaanik aningaasaliinikkut suliffissualiorfiginnissallutik MS soqutiginnittoq. Kalaallit Nunaat aningaasatigut namminneq napatinnerulerniarluni aningaasaliiffigineqarnikkut tapiissutinik sakkussatut piniarluni soqutigisaqarneruvoq. Danmark Kalaallit Nunaanut immikkut ittumik attaveqarpoq Kalaallit Nunaanullu aningaasaliinikkut, naalagaaffimmit tapiissutinik, killiffigisap nalinganut imaluunniit annertusaanikkut tapersiisarnissaminnut soqutiginnilluni.

Isumalioqatigiit, ingammik Issittumi Attaviit 2016-meersut pillugit kingullertigut isummerfigisaanni, Issittumi nunami silap allanngornera pillugu alaatsinaannera annertuvoq. Issittumi Attaviittaaq EC/EEAS-imeersut silap allanngornera pillugu kingunerisalu pillugit alaatsinaanneri annertupput. EC-p Issittumi Isumalioqatigiissitani atajuartussamik nakkutilliisutut atorfeqalernissaminnut EU-llu Kalaallit Nunaata pinngortitap pisuussutaannik

atuisinnaatitaalernissaminnut soqutiginnippoq. Kiisalu Europa Parlamentip (EP) siunnersuutigisimavaa, EU-p Kalaallit Nunaannut aningaasatigut tapersiisarnerni ilinniartitaaneq isiginiarneqassasoq. Kiisalu Europami Parlamentip (EP) siunnersuutigisimavaa EU-p Kalaallit Nunaannut aningaasaliissuteqarnermini ilinniartitaaneq qitiutittassagaa. EP-p – 16. Marts 2017-imi aalajangernermini - Issittumi EU-p pimoorussinera pillugu pilersaaruserluakkamik aalajangersarneqartumillu iliuuseqarnissamut pilersaarummut kaammattuini uteqqippaa, tassani Issittumi pinngortitami ataqtiginnerit sunnertiasut illersorneqartariaqarneri aallaaviusariaqarlutik.

3 Naliliinermut apeqqutinut akissutit

3.1 EQ 1 attuumassuteqarnermut tunngasumut

GD-p PDSD-llu tunngavilersuutai pingaarnerit qanoq EU-p tulleriaarinnerminnut iluanaarfissat pisariaqartitaannut GD-mut siullermut (2013) kingullermullu (2016/17) akissutaalluarpas?

EU-p Kalaallit Nunaatalu qanimut attaveqatigiinnarnissaata attatiinnarnissaanut tunngatillugu GD-mi sakkutulluarpoo, aamma EU-p Kalaallit Nunaata imartaani aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffiit EU-p pingaarnersiungaanut. EU-p Kalaallit Nunaatalu aalisarnermut isumaqatigiissutaat EU-p Kalaallit Nunaata ineriartornissanut tapersiisarnernut tunngaviummat, GD-mi sakkup EU-p aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffeqarneranik isumaqarneq uppersarsineqarsimavoq. Sakkumi politikkikkut oqallinnissamik angusaqarusussuseq EU-p Kalaallit Nunaatalu tulleriaarinnerannut naleqquppoq. Kisianni, EU-p Kalaallit Nunaatalu politikkikkut oqallinnissamut soqutiginninneri sakkumi tunngavigineqartut, tamakkiisumik uppersarsineqarsimanngillat. EU-p issittumi pingaartitaat arlalinni allakkani erseqqissarneqartut, aatsitassanut silap pissusaatalu allanngoriartorneranut ajornartorsiutinut attuumassuteqarput. EU-mi ingerlatseqatigiiffiit Kalaallit Nunaanni niuernerup tungaatigut soqutiginninneranik ilimaginninneq uppersarsineqarsimanngilaq. Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorneq EU-p tulleriaarinnerani 2014-imi apparsimavoq, tamatumunnga aatsitassat nalingi appasippallaarnerinut pissutaasimavoq. Kalaallit Nunaatali ineriartornissaq siunertaralugu siammasinnerusumik aningaasaliinissani soqutigaa, kisiannili nammineq isumalluutini aningaasaliiffiginissaanik soqutiginninnani.

Silap pissusaata allanngoriartornera Issittoq pillugu ullormut oqaluuserisassani 2014-imut sanilliullugu maanna oqaluuserineqarneruvoq. Kalaallit Nunaalli silap pissusaata allanngoriartornera pillugu EU-p suleqatiginissaanik soqutiginninnerminik iluamik takutitsisimanngilaq, tamanna ataani Kalaallit Nunaata politikkikkut aningaasaqarnera pillugu nassuiaammi ilaavoq. Taamaakkaluartoq Namminersorlutik Oqartussat (GoG) ulluni qaninnerni silap pissusaata allanngoriartornera pillugu isumaqatigiissutiliornissartik soqutiginnaallugu oqaatigisimavaat, taamaattumik EU-p suleqatigeratarsinnaanera matumunnga tunngatillugu siunissami attuumassuteqarsinnaavoq.

Isumaqatigiissummik pilersaaruserneq (PDSD), matumani ilinniartitaanerup toqqarneqarnera 2006-imi aappasaanilu 2014-imi ilinniartitaanerup qitiutinneqarnerani Kalaallit Nunaani tiguisussat pisariaqartitaannut naleqquttuusimavoq. PSD-mi pilersaarusernermi anguniagaasut, Kalaallit Nunaanni atasinnaasumik ineriartornissamut GD-mi anguniarneqartutut naleqquttumik tapersiipput.

3.1.1 Suliniutissatut pilersaarutit tamarmik GD-mi siunertarineqartumut ilanngullugulu aqutsisoqarfiup PDBU-mi ukkatarisaat ataaseq ilinniartitaanermullu aqutsisoqarfiup GD-mi anguniakkatut aalajanngigaa suli naleqquppat?

Pilersaaruserneq isumaqatigiissummi anguniakkanut naleqquttumik tapersiiva?

PDSD-mi pilersaaruserneq tamakkiisumik isigissagaanni isumaqatigiissut allaffissornikkut sulinnermi angusinnaasanik pitsanngorsaannikkut, Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut sullarilernerunissaanut piginnaanngorsaannikkut Kalaallit Nunaatalu aningaasaqarneranik nukittorsaanikkut anguniakkanik tapersiivoq. Piffiilli ilaanni GD-mi anguniakkatut pilersaarutillu akornanni ataqtiginnigitoqarsinnaavoq. Meeqqat atuafianniit nukittorsarfiusumiit GD-p

tunngavilersuutaasa killiffiannut aqut takivoq, aqquasaagassallu pilersaarutiniit allaaserilluagaajuaannarnatik. Suliffinnik inuussutissarsiortunik avatangiisinik pilersitsinissamut aningaasatigullu immikkoortuni. Suliffeqarfiit nutaat avatangiisimut pitsaasumut periarfissaqarnissaat, kiisalu aningaasaqarnerup immikkoortuani sulisunik pikkorissunik tingooraanermi atungassarititat pitsaasuunissaat ilimagineqarpoq. Ilimagisat taakku tamakkiisumik tutsuiginanngillat. Aningaasaqarnerup nukittussusaanut aqut tukappoq akimmiffissaqarlunilu – pingaarnertut aatsitassat akii nunarsuarmi nalikitsillugit, ilaatigullu attaveqatigiinnikkut aningaasaliinermi aningaasaliissutit pilersaarutigineqartut atalluarsinnaannginnerat. (Paasisaqarnerorusukkuti Imaani aappaat (II) takuuk).

Ilinniartitaaneq pilersaarutitut toqqangassatsialaava?

Ineriartornerup tungaaniit ilinniartitaaneq pilersaarutitut toqqangassatsialaasimavoq. Aallaqqaataaniilli Namminersorlutik Oqartussat (GoG) ilinniartitaaneq pingaarnertut isigisimavaat. 2010-mi Namminersorlutik Oqartussat aqqissuussaaneq pillugu pilersarusiorsimapput, tassani ilinniartitaaneq pitsanngorsarneqarpoq aningaasaqarnikkut imminnut pilersorsinnaanissamut pingaarnerpaaq anguniarlugu.

2014-imi tunngavilersuineq alla tassaavoq, Namminersorlutik Oqartussat EU-llu pilersarusiornermi siullermi ilisimasaniq naleqarluartunik pissarsisimanera (Europa-Kommissioni 2014/137/EU). Suliassaqaarfimmi ataatsimi taamaallaat tunngavilersuutigineqarsimavoq, BS-imi najoqqutassat naapertorlugit nalinginnaasumik toqqarneqartartoq aappaannaanut annerpaamillu suliassaqaarfinnut marlunnut tikkuussimmat. EC-p aamma erseqqissarpaa Namminersorlutik Oqartussat suliassaqaarfinnut pilersaarutaat arlaannaalluunniit naammaginatsumik ineriartortinneqarsimanninneri pissutigalugit EU-p suliassaqaarfinnut tapiissutigisartagaanniit aningaasaliisoqarsinnaanngitsoq.

3.1.2 GD-mi siunertarisat atortutut EU-mi salliussassanut kiisalu 2013-imi maannamullu pingaarnertut pisariaqartitanut tulluarpat, piffissami kingullermi unammilligassat allanngornerisa nunat tamalaat akornini salliussassat eqqarsaatigalugit?

GD-mi anguniarneqartut tiguisussat pisariaqartitaannut naapertuuppat?

Isumaqatigiissutit Kalaallit Nunaat Danmarkimit naalagaaffimmit tapiissuteqarfigineqannginnikkut, aningaasaqarnikkut imminut napatinnissamut siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalgu, atasinnaasumik aalajaatsumillu aningaasaqarnissamik eqqarsaateqarnera taperserniarpaa. Taamaaliorniarnermi nunap aningaasaqarnikkut politikikkut patajaassuseq, aningaasaqarneq nukittoq aningaasartuutiviillu ineriartortut pisariaqartippai. Kalaallillu Nunaat annertuunik unammisassaartoq Kalaallit Nunaata aningaasaqarnermut siunnersuisoqatigiivisa (2016) nalunaarummi kingullermi erseqqarissarpaat. Nalunaarusiami aqqissuussaannikkut ajornartorsiutit suli aqqinneqarsimanninneri kiisalu aningaasaqarnerup pitsaanerulernissaanut nuna aqqissuusseqqittariaqarnera erseqqissarneqarput.

Nunap aningaasaqarnikkut unamminartuinut aqutissaq pitsaanerpaaq tassaavoq ilinniartitaanerup qaffanneqarnera, tamannalu Kalaallit Nunaanni siunissamut ungasinnerusumut isumaqatigiissutigineqarnikuuvoq. Ilinniartitaanermut pilersaarut nunap nammineq pilersarusiarivaa, EU-p pilersaarutaanit (2007-2013) pisiarineqartoq, naak ilinniartitaanermut iliuusissaq pilersaarullu alla atuuttuugaluartoq. Namminersorlutik Oqartussani missingersuutitut maannakkut siusinnerusumilu pilersaarutitut aningaasaliiffigisaani takuneqarsinnaavoq, ilinniartitaaneq aningaasaqarnikkut pitsaanerusumik ingerlanissamut aqutissatut toqqarsimagaat. Tapersiisarneq Kalaallit Nunaanni siammasippoq (Inatsisartuni, ministereqarfiit assigiinngitsuni, kiisalu naalagaaffimmut atanngitsumik suliqaartut), pilersarusiornermi uunga ataatsimut isiginnittoqassammat – inuussutissarsiutinik ilinniartitsinerit qaffasinnerusunillu ilinniartitsinerit – meeqqallu atuarfiani ilinniartitsinerup qaffanneqarnissaa ilanngunniarlugit.

GD-mi siunertarineqartut EU-p politikikkut pingaartitaanut naleqquppat?

Pilersarusiornerup ilinniartitaanermut isumaginnittoqarfik tapersissavaa, EU-llu pingaartitai nalingalugit politikikkut pisussaaffiit ineriartortinnissaannut pitsaassuseq naliigiissutsillu qaffakkiartornerat tapersissavai. Tamakkuuppullu EU-p allannguinnissamut tunngatillugu ullormut oqaluuserisassaaniittut, tamassumalu ilinniartitaaneq qanoq iliuusissamik

pilersaaruteqarnermi pingaarnepaatinneqarpoq tassami attassilluarsinnaanerunissamik ineriartortitsinissamilu 2030-imi attassisinnaanermik ineriartortitsinissamut anguniakkat ullormut oqaluuserisissaniipput. Nunarsuarmi allannermik atuarnemillu nalunermik ilinniartitaanerullu sutigut tamatigut qaffasiffiini tamat atuarfignissinnaanerannik ilimaginnereersoq.

EU-mi nunat ilaasortaasut (MS) aalisarsinnaatitaanermut pisinnaatitaaffiisa pigiinnarnissaanut EU-p qanimut Kalaallit Nunaata suleqatiginissaanut tunuliaqutaasussat ilagaat. Namminersorlutik Oqartussat naapertorlugit GD pissutaalluni EU-p Kalaallit Nunaatalu akornini aalisarneq pillugu suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut piuvoq. EU-p Kalaallit Nunaatalu aalisarneq pillugu isumaqatigiissutaat (FPA) EU-p aningaasaqarneranut pingaarnepaat ilaattut inissisimavoq. Isumaqatigiissut taanna EU-p Kalaallit Nunaata imartaani aalisarsinnaanerannik pisinnaatitaaffiliivoq paarlattuanik Kalaallit Nunaat isumaqatigiissummi nunat avannarliit ilaasut imartaani aalisarsinnaalluni. Kiisalu aalisarsinnaaneq pillugu suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutigineqartutuaavoq, EU-mi nunat akornanni pisassiissutissiisarneq Siunnersuisoqatigiinnit, EU-mi nunani aalisarfigineqarsinnaasuni EU-llu avataaniittuni imartani (EU-mi Parlamenti, 2016) aalisarfigineqarsinnaasut peqqussutigineqartumi pisassiissutigineqarfiusut. EU-p OLT-nut allanut tapersiisarnera Kalaallit Nunaannut tapersiinerata sanilliunnerani taama qaffasinnerutigineri, Kalaallit Nunaata EU-mit aninikuunerannik MS-illu Kalaallit Nunaanni aalisarsinnaatitaanermut pisinnaatitaaffeqartitsinerannik attassiinnarnissamik soqutiginninnerannik, Siunnersuisoqatigiinni politikkikkut isumaqatigiissuteqarnermik peqquteqarpoq. Tamannalu Siunnersuisoqatigiit 2006-imi (GD-mi siullermi) aalajangiinnerani erseqqarissarneqarpoq, aningaasaqarnikkut Kalaallit Nunaannut tapiissuteqarnerit annertussusaat (FPA plus GD) aalisarsinnaanerumut isumaqatigiissut siullesq 1985-imeersoq naapertorlugu qaffasissusilerneqartassasoq.

Siunnersusukkut eqqaareerneratulli EU Issittumi nunani pilersaarusiornep tungaatigut suleqatigiinnissamut Kalaallit Nunaannut soqutiginnippoq. Tamannalu Kalaallit Nunaannut (Piffissami nalilersorneqartumi 217.8 € millioninik) aningaasaliivoq OCT-nut allanut sanilliullugu (piffissami nalilersorneqartumi OCT-nut tamanut € 364.5 millioninik) aningaasaliissuteqarluni, Issittumullu aningasaliinerit qaffallugit issittumilu ajornartorsiutaasut EU-mi susassaqaarfinni qaffasinnerusumi inissisimalersillugit. GD-mit aningaasaliissutit 27 mio €-iniit 31 mio €-inut ukiumut qaffappoq. Nunarsuarmut tamarmut pilersaarummi EU-p Nunanut Allanut aamma Sillimaniarnerumut politikkiani (2016) erseqqissarneqarpoq, EU Issittup innaallagiatornerata appasissuinnarnissaannik pilersaarusiornuakkamik soqutiginnilluni, ataavartumik suleqatigiilluarnikkut Issittumut Siunnersuisoqatigiinnik qulakkeerneqartumik, inatsisitigut tungavissannik pitsaasunik, kiisalu politikkikkut sillimaniarnikkullu suleqatigiinnikkut qulakkeerneqartumik. EC-p issittumi attaveqarneri, Siunnersuisooqatigiit naliliineri (2016) Issittorlu pillugu EP-mi aalajangiussat aamma erseqqissarpaat EU-p sumiiffimmi akuunini ineriartorteqqikkusullugu pilersaarusiornep annertusiartornerani ilaatigullu Issittumi Siunnersuisoqatigiinni inissisimaffeqartuaannalernissani pillugu soqutiginnittorujussusoq.

2008-imi Issittumi politikkikkut oqallinnerup kingorna EU-p susassaqaarfiini silap pissusaata allanngoriartornera qaffasinnerpaami inissisimalerpoq. Tamannalu EU-mi 2012-imi pingaartitatut inissisimavoq, tassanilu suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutigineqalersussat (Kalaallit Nunaanni aalajangiineq 2013-imeersoq) Kalaallit Nunaanni avatangiisunik ineriartortitsinissaq pitsaasumillu aningaasaqarlernissap illersornissaanut, EU-p Kalaallit Nunaatalu akornanni suleqatigiinnissaq periarfissinneqartariaqartoq, issittumi politikkip erseqqissarpaa. EU-p pingaartitaanut Siunnersuisoqatigiit junimi 2016-imi naliliinerannit silap pissusiata allanngoriartornerata salliutinneqarnissaanut "Issittumi 2016-imi politikki pillugu ataatsimoortumik nalunaarut" ajornartorsiutaasut ersersinneqartut sunniuteqanngillat. EU-p issittumi politikcia nunarsuarmi isumaqatigiissummik naammassinninnissamut isumaqatigiissuteqarneranit, ataatsimeersuarnerit Naalagaaffiit peqatigiit silap pissusiata allanngoriartorneranut tunngatillugu decemberimi 2015-imi 21-ssaanni ataatsimiinneranni (Parisimi isumaqatigiissut) isumaqatigiissutigineqarput.

Isumannaatsumik aatsitassarsiorsinnaanerup iserterfiginera EU-mi salliussassat ilagaat, aamma EU-mi aatsitassat pillugit allattorsimaffiani elementini 14-iusuni arfinillit Kalaallit Nunaata pigigai annertuumik ilimanaateqarpoq (Europami Kommissioni 2012b). Kalaallit

Nunaat siunissami nukissanik aatsitassanillu pilersuisunngornissaanik qulakkeerinninnissaq EU-p soqutigaa – kiisalu taamaaliortoqassappat inuiaqatigiinni atugarineqartut avatangiisillu ataqpineqarnissaa, pilersuisunut Ruslandimut Kinamullu sanilliullugit (DG-Growth-ip apersorneqarnera).

Naggasiullugu, isumaqatigiissut EU-p Issittoq pillugu ilisimasaqarnerulerneranik kinguneqarnissaanut naleqqussimavoq. GD-p EU-p Kalaallit Nunaanik ilisimanninnera annertusissimavaa, ingammik atasinnaasumik ineriartornermi atatiinnarnissaanillu unammilligassaannut tunngatillugu. EU-p Issittoq, issittumi inuiaqatigiit inuttaalu eqqortumik ilisimannikkaluarunigit Issittumi sunniuteqarluartumik suliniuteqarsimassanngikkaluarpoq. Taamaakkaluartoq politikikkut ataatsimeersuarnerit, paarlaaqatigiinnerit aalisarnerlu pillugu oqallinnerit eqqaassanngikkaanni, politikikkut oqallinneq Kalaallit Nunaata DG DEVCO-llu akornanni pingaarnertut pisimavoq. Issittumi EU-p politikii pillugit paasissutissiinnissaq naleqqunnerusimassagaluarpoq, politikikkut ajornartorsiutit siammasinnerusut aalajangersimasumik aaqqissuussamillu politikikkut oqallisigineqarsimasuuppata, ajornartorsiutit toqqaannartumik EU DG-nik kiffartuussuinillu soorlu nunami niuernermt, suliffeqarnermt, suliffeqarfinnik aallartisaasunut, suliffeqarfiit mikisunut naammaannartunullu (DG GROWTH), silap pissusaa pillugu suliniarnernut kiisalu EU-p nunanut allanut suliniutaannut (EEAS) pisortaqaarfinni qullersaqaarfinnik ilaalersitsisut.

Nunarsuarmi ajornartorsiutit politikikkut naammattumik oqaloqatigiissutigineqartarpat?

GD-p akuliunnissamik isumaliortaasaa tapersissagaanni, GD-mi ajornartorsiutit taakkartorneqartunut aalajangersimasumik politikkeqarnissamut politikikkut oqallinnissamut Kalaallit Nunaat EU-lu naammaginartumik soqutiginnippat – ajornartorsiutit ilinniartitaanermut, pinngortitami pisuussutitut (aatsitassat ilanngullugit), nukissiuutinut, silap pissusaanut, Issittumi ajornartorsiutitut, isumaginninnermt kiisalu misissuinnermt/nutaaliornermullu tunngasut. Taamaakkaluartoq EU Namminersorlutilu Oqartussat suliassaqaarfinni taakkunani suliniuteqarnissamik naammaginangitsumik takutitsisimapput. Immikkoortumi ataani aatsitassanut silap pissusaanullu tunngasumi politikikkut aningaasaqarneq killilimmik soqutigisaqarneq itinerusumik ersarissassavaa.

GD-p 2014-imi eqqunneqarnerani **Aatsitassat** EU-p tullerriaarisarnerani qullasissumi inissisimasimapput. 2012-imi Issittumi Attaveqatigiinnerup takutippaa, siunissami suleqatigiinnissaq (GB) pinngortitami isumalluutit pillugit ilisimasanik misilittakkanillu avitseqatigiinnermik nassataqarnissaanik periarfissiissasoq. Aatsitassat “Aatsitassat pillugit EU-p Kalaallillu Nunaata akornanni isumaqatigiissutitut siunniussaqaarnermik oqariatuut”-ip eqqunneqarnerani pingaaruteqarsimapput, illuatungeriit “GD-mi eqqaaneqartutut EU-p Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnerminnut tunaartarisat naapertorlugit aatsitassat pillugit politikikkut oqallinnerunissaanut periarfissarsioritariaqaraluarnerannik tamanna isumaqarsimavoq.” (Europami Kommissioni 2012a, 3).

Siunissami Kalaallit Nunaata nukissanik aatsitassanillu, assersuutigalugu nunaminertat immikkuullarissunik pingaartumik pilersuisunngornissaanik, kiisalu inuit inuunerannut pitsaassutsumik pinngortitamullu ataqqinnillutik pilersuisunngornissaanik qulakkeerinninnissaq EU-p soqutiginarippaa – Ruslandimut Kinamullu assersuusiullugu (DG-GROWTH-ip apersorneqarnera, September 2016). EU-mi aatsitassat pillugit allattorsimaffimmut (Europami Kommissioni 2012b) Kalaallit Nunaat ilannguteratarsinnaanera annertuutut isigineqarpoq. Kalaallit Nunaanni aatsitassanik aningaasaliinnermi iluaqutaasinnaasoq alla tassaavoq, sumiiffinni aaqqiangiinngiffiusuniit allatut eqquusisoqarsinnaaneranik EU-miit takutinneqarsinnaassammat. EU-p ineriartornissaq pillugu pinaveersaartissallugu anguniagaata ilaa, tassa sumiiffinni aaqqiangiinngiffiusuniit pisisannginnissaq pitsaasumik sunnissavaa (Milieu Ltd. 2015, 8).

Kalaallit Nunaata Europamiut aningaasaleerusuttut nunami aatsitassarsiorfinni pīanissamut tikilluaqqorusuttorujussuai. Taamaakkaluartorli Europamiut suliffeqarfiutaannit Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfissanik misissuinissap soqutigineqarnera killeqarsimavoq. (Uliamut aatsitassanullu pisortaqaarfiup apersorneqarnera). Aatsitassat qaqutigoortut EU-p aatsitassanik isumalluutaanit pingaarnarpaasut siusinnerusukkut eqqaaneqarpoq. Piffissami maannakkorpiat Kina aatsitassanik qaqutigoortunik ingerlataqarnerpaavoq, tamannalu siunissami tigujumaajulernermik kinguneqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni qaqutigoortunik aatsitassarsiortoqarsinnaaneranut periarfissat Greenland Minerals and Energy Austaliamiullu

suliffeqarfiutaata misissorpaat, ungasinngitsumilu piginneqataassutsinik tuniniaalerput. Europamiut suliffeqarfii aningaasaateqarfiillu arlaannaalluunniit soqutiginnittut nalunaarsimanngilaq, taamaallillunilu kiinamiut suliffeqarfiutaat piginneqataassummik annertuumik peqalerpoq.

Naammassinissaanut tapiiffigineqanngikkuni “Aatsitassat pillugit EU-p Kalaallillu Nunaata akornanni isumaqatigiissutitut siunniussaqaqarnermik oqariartuut”-mi pilersaarutitut inatsisitigut pituttorsimannginnini Kalaallit Nunaata oqaatigisimavaa. 2013-imi Kalaallit Nunaata nunanut allanut politikkiminik nalunaarutaani, nunami allaffissornerup suliassat aningaasaliiffigineqarnikut salliutittariaqaraat, nutaamik aningaasaliinikkut aatsitassat pillugit EU-mi oqallinnerusoqarsinnaanera erseqqissumik oqariartuutigineqarpoq. Piffissami nalilersuinermi naammassinissaanut aningaasaliinissat piviusunngortinneqarsimanngillat. 2015-imilu isumasioqatigiinnerup saniatigut piffissami tassani aatsitassat pillugit Kalaallit Nunaata EU-llu akornanni aaqqissuussaalluakkamik angusaqarusussusillimillu oqallinnissamik pilersaarusiortoqarsimanngilaq.

Silap pissusaata allanngoriartornera: EU-p silap pissusaata allanngoriartornera pillugu Kalaallit Nunaat oqaloqatiginissaa pillugu politikkikkut annertuumik soqutiginnippoq, kisiannili Kalaallit Nunaata politikkikkut aningaasaqarnera isiginiarsimanagu. Kalaallit Nunaata silap pissusaata allanngorarnernut avatangiisillu illersornissaanut oqaloqateqarnissaq soqutiginninngilaa (Danmarkimi Brusselsimilu kalaallinik sinniisunik aamma Kalaallit Nunaanni Ministerinik apersuinerit). Taamaakkaluartoq aningaasaqarnerup imminut napatinnissaanik pingaarnepaatut anguniagaq salliunneqarpoq (Danmarkimiit naalagaaffimmut tapiissutit pinnagit), taamaliortoqassappallu Kalaallit Nunaat suliffissuarnik piiaasartunik pilersitsisariaqarpoq, taamaaliornerlu aamma kulstoffinik annertuumik aniatitsinermik silaannarmut mingutsitsinermik pinngitsoorani kinguneqartussaavoq. Kalaallit Nunaata silaap pissusaata allanngorneranut toqqaannartumik sunniisimannginnera Kalaallit Nunaanni amerlasuunit isummiunneqaqqavoq. Kalaallit Nunaat erngup nukinganik nukissiornermut annertuumik aningaasaliisimapput, EU-milu nukinnik piujuartussat pillugit anguniagaani siuarsimangaatsiarluni. Kalaallit Nunaata ulloq manna tikillugu silap pissusaata allanngoriartornera pillugu 2015-imi Parisimi Isumaqatigiisummut ilanngunnissani soqutiginnilaa, taamaattumillu isumaqatigiisummiit nunatut tunuarsimaarluni.

Kalaallit Nunaat maannakkorpiaq silap pissusaata allanngoriartorneranut politikkeqanngilaq, taamaattumillu silap pissusaanut tunngatillugu politikkikkut oqaloqatiginninnissamik killilimmik isumalluutissaqarluni. Pinngortitanut, Avatangiisinut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfik assersuutigalugu isumalluutitut killilinnut salliussisariaqartitsisumik suliassaqaqarfeqarpoq. Nunat tamalaat akornanni oqaloqateqarnissaq ilisimasanillu avitseqateqarnissaq salliussassat allattorsimaffiani qullerpaami inissisimanngillat (Oktoberimi 2016-imi Pinngortitanut, Avatangiisinut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup apersorneqarnera). Nalilersuinerup nalaani silap pissusaata allanngoriartornera Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut periarfissanik pitsaasumik sunniuteqaataasutut isigineqarsimavoq. Pitsanngoriaatsit arlallit eqqaaneqarput, ilaatigut nunaateqarnermi aalisarnermilu, aamma aatsitassat erngullu nukiganut iserternissamut umiarsuit aqutissaat nutaat. Aningaasaqarnikkut ineriartorneq silap pissusaata allanngoriartornerata nassatarisaa nunap aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaanermut anguniagaanut qaninnerulersitsisussatut Kalaallit Nunaat isumaqarpoq (paasisaqarnerorusukkuut Imaata aappaa (II) takuuk).

Suleqatigiinnerulernissaq siunissami periarfissaassava?

Ingerlaqqueriarutta, nalilersuinerup uuma EU-p Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnerulersinnaanernut periarfissaasinnaasut takusimavai. Kalaallit Pisortaqarfiata European Investment Bankillu (EIB) akornanni ingerlaavartumik oqallittoqarpoq, tassani piiaanissamut atungassanik atorniarneq oqallisigineqarpoq, naak suli piviusunngunngikkaluartoq. Taarsigassarsineq una piiaanissamut suliniummi alloriarnerusinnaavoq siulleq. Namminersorlutik Oqartussat ungasinngitsukkut aamma oqaatigaat, politikkikkut ajornartorsiutinik siammasinnerusunik oqallinnissamut soqutiginnillutik – matumani aatsitassanut silallu pissusaata allanngoriartorneranut tunngasunik – EU oqallinnissamut allanut soqutiginnissappat. Tamanna Kalaallit Nunaanni politikkikkut annertuumik taperserneqarpoq, tamanna EU-p suleqatiginerata ineriartortinnissaanik 2016-imi Inatsisartut aalajangiussaanni erserineqarpoq. Naalakkersuisooqatigiinnissamik

Isumaqatigiissut oktobari 2008-imi Namminersorlutik Oqartussanit nutaanit akuerineqartoq aamma immaqa silap pissusaata allanngoriartorneranut tunngatillugu EU-p suleqatigisinnaaneranut periarfissiivoq. Naalakkersuisooqatigiinnissamik Isumaqatigiissut (2016-2018) oktobari 2016-imeersup nunap silap pissusaata allanngoriartorneranut anguniagassaanik aalajangiinnissamik kajumissaarivoq, Parisimi Isumaqatigiissummut ilanngussinnaaneranut nalilersueqqusivoq kiisalu taamaaliormi aningaasatigut kingunissanik nalilersueqqulluni.

3.2 EQ 2 inerititaqarsinnaaneq, sunniutai piujaannartitsinerlu

Aalajangerneq piujaannartitsinerlu toqqammavigalugu ineriartortitsinermut pilersaarut anguniakkanut qanoq sunniuteqarpat?

Kalaallit nunaanni aalajangernerup pingaarnertut siunertaraa kalaallit nunaanni piujaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermut sunniuteqaqataanissaq. Tamanna Kalaallit nunaanni aalajangernikkut anguneqarpoq ilinniartitaanikkut anguniakkat qulakkeerneqarmata – sualummik 2006-ip kingorna – kisianni Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut nukittorsarnissaaanik angusaqartoqarsimanngilaq.

Anguniagaq alla eqqaaneqartoq tassaavoq EU-p Kalaallit Nunaatalu qanimut ataavartumillu suleqatigiinnerata atatinnessaa. Ad hoc-inik ataatsimeeqateqarnermi imminnullu tikeraaqatigiinnermi illuatungeriit illugiillutik paaseqatigiinnerat pitsaanerulersinneqarsimavoq, tamannalu qanimut ataavartumillu attaveqatigiissinnaanissamik annertunerulersitsivoq. Nunarsuarmi ajornartorsiutinut tunngatillugu aalajangersimasumik oqallittoqartarnissaaanik tunngavissamik isumaqatigiissut noqqaavoq. Taamaakkaluartoq, pilersitsisoqarsimanngilaq naak GD-p atuutilerenerani naammassineqarnissaa naatsorsuutigineqarsimasinnaagaluartoq. EU-p Kalaallit Nunaatalu akornanni nunarsuarmi ajornartorsiutinut tunngatillugu politikikkut oqallinneri (ilinniartitaanerup saniatigut) annerusumik tassanngaannartuusarsimapput aaqquissuusaalluakkamik nakkutigineqaratik malitseqartinneqaratillu.

Pilersaarusiormerup ingerlanneqarnera *ikorfartuinerup inerititaqarsinnaassusaanik* isummanik tunaartaqarpoq isumakkeernissaanut isummersorluarsimaneq takutippaa. Taamaattoq annermik *ineriartortitsilluarsinnaanermut* isiginninneq annertusiartorpoq ikorfartuinerullu inerititaqarsinnaassusaa kisimi isigineqarani (soorlu inatsisitigut pitsaanerusunik atuutsitsinissamut isumaqatigiissutigineqartumi kiisalu aalajangeeqatigiinnissamut aalajangersakkani takuneqarsinnaasoq). Tamatumani qitiutinneqartoq tassaalluni Naalakkersuisut avaqqullugit piginnittuuneq. Taamaakkaluartoq Namminersorlutik Oqartussat GD-mi pilersaarutit atuutsilernissaallu pillugit tusarniaaneri susassaqaartunit naalagaaffimminngaanneersuunngitsunit Kalaallit Nunaanilu oqartussaniit naammannngitsutut isigineqarput.

3.2.1 3.2.1 Piujaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermut pilersaarut kalaallit nunaannilu aalajangerneq siunertaasup akervinganik pilersitsippat kiisalu pilersaarusiormermi inernerit pissarsiarineqarsimasut taakkartukkanut sunniuteqarpat?

Immikkoortoq una pingasunut avinneqarsimavoq. Aalajangikkat, inerner, kinguner. Ilinniartitaanermut tunngasut tunaartassat ilusilersuinerup nalaani aalajangikkaniitinneqarput, soorluttaaq aamma isumasioqatigiinnissanut (ilinniartitaanerup saniatigut) piareersaasiormerit. Sulisorineqartut allaffissortullu piginnaasaat, paasissutissanut atortut pitsanngorsaaneq, kiisalu isumassarsianik isummanillu assigusunik pilersitsiniarneq (kalaallit nunaata EU-llu akornanni) inerneriniitinneqarput. EU-p ilinniartitaanerup pitsanngorsarnissaanut tapersiinnerata piffissaq ungasinnerusoq isigalugu sunniutai kiisalu aningaasaqarnerup siammasinnerusup anguniarneqarneri kingunerini misissorneqarput.

Aalajangikkat: Suli siusippoq, sualummik ilinniartitaanermut tunaartat ilusilersuinerumut tunngasut eqqarsaatigalugit (Ukiuormumik nalunaarusiaq 2015 takuuk). 93% 2014-imi anguneqarput kiisalu 63% 2015-imi. Ilinniartitaanerup siuarsarneqarnerata inerititaqarfiunera eqqarsaatigalugu tamatumani oqaatigiuminaappoq aammalu ataatsimut isigalugu suli siusippallaarluni pitsanngoriaateqartoqarsimanera oqaatigissallugu. 2013-ip kingorna pitsanngoriaatit ilaat takuneqarsinnaapput, soorlu ilinniakkanik qaffasinnerusunik naammassinnittartut kiisalu meeqqat atuarfianni aallartittussat amerlanerusut

takuneqarsinnaammata. Takussutissartaqanngilarli EU-mik suleqateqarnerup ilinniartitaanerup aaqqissuussaana tamatumani qaffasinnerulersissimagaa pilersaarusiorneq allanik siunertaqarsimammat. 2014-ip kingorna piffissaq, soorlu uani naliliinermi aallaaviusoq, isigalugu takuneqarsinnaavoq meeqqat atuafianni ajorseriartoqarsimasooq, soorlu 7. Klasse misilitsinnerni tamanna ersertoq (Itinerusumik nassuaat Imaani aappaa (II) takuuk). Aammattaaq 2013-ip kingorna ilinniartunut praktikkerfissat ikinnerulersimapput. Tamanna inuussutissarsiutinut ilinniarfinnut naammassinninnissamut taakkunungalu ilinniakkanut pilersaarutinut (VET) tiiminut takkuttarnissamut tunngatillugu ajornartorsiutaavoq (ACE, 2015, ilinniarfinnik ministeriaqarfinnik kiisalu oqartussanik apersuinerit, Oktober 2016).

Taamaakkaluartoq EU kalaallit nunaanni ilinniartitaanerup aaqqissuussaananut pitsanngoriaarteqartoqarnissanut killilimmik sunniuteqaqataasimavoq. Assersuutigalugu EU-mi ilaasortat isumasioqatigiinnerit aqutugalugit ilinniartut ineqarniarnissaasa pitsaassusaanik toqqammavileeqataasimallutik, soorlu kalaallit nunaanni ilinniartut marluk ineeqqami ataatsimi ineqatigiissinnaanerit ammaffigineqalersimalluni (Aides-Memoires akissaatit pillugit ataatsimiinnerniit (taamaammat Aides-Memoires), - aamma nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnissamut siuarsaanermullu immikkoortortaqruiup, aningaasaqarnermullu ministeriap apersorneqarneri). Taamaakkaluartoq ataatsimut isigalugu kalaallit nunaanni ilinniartitaanerup aaqqissuussaana ineqatigiinnissamut siunnersuisooqatigiit 2016-imut nalunaarutaanni ersertoq. Nalunaarummi erseqqissarneqarpoq kalaallit nunaanni ilinniartitaaneq nunat assigiinngitsut eqqarsaatigalugit qaffasissutsimigut appasingaatsiartoq (tyrkiemisuuili), naak aali kalaallit nunaanni ilinniartitaanermut nunanut allanut naleqqiullugu %-inngorlugu atorineqartartut annertunerpaat ilaanniikkaluartut. Kalaallit nunaanni ilinniartitaanermut aningaasat atorineqartartut immikkuullarissunik toqqammaveqarput – maluginiagassat pingaarnersaat tassaavoq nunap isorartunera silaannaallu pissusaa. Taamaammat imaaliillaannarlugu kalaallit nunaat nunanut allanut sanilliunneqarsinnaanngilaq, taamaattorli Aningaasaqarnermut siunnersuisooqatigiit 2016-imut nalunaarusiaanni naqissuserneqarpoq “ilinniartitaanikkut aaqqissuussinerup “literimut sivilisunerusumik ingerlalnissaanut” pisariaqartitsisoqarluni” (qup. 40)

EU-p tapersiineranut pilersaarut aammattaaq “nalilersuinerimik attataqarnermut” sunniuteqaqataavoq. Ukiuni kingullerni ilinniartitaanermi nalilersuinerit ingerlanneqartarsimapput. Ilaatigut EU-mik suleqateqarnerup annertunerusumik ileqqunik nakkutiginninneq aammalu naalakkersuinikkut naapertuuttunik tunaartaqarnissap nassatarai. Nutaamik periusitaarneq naatsorsueqqissaartarfimmiit aamma takuneqarsinnaavoq, annermik ilinniartitaaneq aningaasarsiornerlu eqqarsaatigalugit (Kalaallit nunaanni ministeriaqarfiit Eorupæisk kommissionimilu ilaasortat apersorneqarnerat, oktober 2016).

EU-p teknikkikkut ikorfartuinerimigut (TA) misissuinerit ilinniarnernut periutsinillu allannguinerimik nassatallit aningaasaliiffigisimavai (Nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnissamut siuarsaanermullu immikkoortortaqruiup (DG DEVCO), kalaallinut assigusut, kalaallit nunaanni soqutigisaqatigiit, Ukiumoortumik nalunaarusiat, Aningaasaqarnermut siunnersuisooqatigiit apersorneqarnerat, 2016). Ikorfartuineq ukunangga sunniuteqartinneqarpoq:

- Kalaallit nunaanni ilinniakkanik unitsitsiinnartartut misissorneqarnissaasa aningaasaliiffigineri, taamaalilluni ajornartorsiutip annertuup aallaaviata paasilluarneqarnissaa periarfissillugu
- Siunissami (2040-p tungaanut) kalaallit nunaanni ilinniagartuussutsip qaffasissusissaata naatsorsorneqarsinnaanissaanut periuseq aningaasaliiffigalugu – ilinniartitaanermut ministeriaqarfimmut sakkusaaq pingaaruteqarlunnartoq.

Sammisanut allanut tamat eqqartueqataaffigisinnaasaannut “*isumasioqatigiinnissanut nalinginnaasunik tunngavissanik*” aalajangiinissaq naatsorsuutigineqartoq – soorlu GD-mi eqqaaneqartoq – eqquutsinneqarsimanngilaq. Aammattaaq sinaakkusiornissamut periusissaq suliarineqariaraluarsimavoq, sulili maannamut kinguneqanngitsumik. Periusissiamik sanasoqarsimanngikkaluartoq Europæisk kommissioniminngaanniit oqallisigineqartussat suuneri qanoq oqallinnerup ingerlanneqarneraniit isiginiarneqarnerussasut isumaqartoqarpoq. (Nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnissamut siuarsaanermullu immikkoortortaqruiup apersorneqarnera, 2016), aammalu sinaakkutassiaqartitsisoqarsimanngilaq. Kalaallit

nunaanni aarleqqutigineqarpoq oqallinnerup annertusineqarnera aningaasartuutit annertunerulernerannik kinguneqarsinnaasoq. Isumaartoqarporlu Europæisk kommissioni siulliulluni iliuuseqartuusariaqartoq aningaasartuutaajumaartussat matussuserlugit, soorlu ilinniartitaanermut tunngatillugu ukiumut marloriarluni isumasioqatigiittarnerit isumasioqatigiivinnertut taaneqartut (kalaallit nunaanni ministeriaqrfinnik apersuineq 2016).

Ilinniartitaanermut tunngatillugu ukiumut marloriarluni isumasioqatigiinnerit piareersarluagaasarpit aammalu takussutissalerluarneqartarlutik, aamma sammisanik allanik tamat eqqartueqataaffigisinnaasaannik isumasioqatigiinnermi eqqartuinissamut misillisoqartaraluarpoq. Kommissioni NASCO-mut kiisalu kapisilinnik pisassiisarnermut tunngatillugu Marts 2015-imi ataatsimiinnermi (Aide-Memoires, Marts 2015) oqallissaarigaluarpoq, taamaattoq kalaallit nunaat tamatumunnga akerliliivoq *“oqaluuserisassanik kingusinaarluni saqqummiussinerup Namminersorlutik Oqartussat aallartitaasa Imartanut aalisarfinnullu immikkoortortaqaqfiup NASCO-mut tunngatillugu oqaluuseriumasaanut akissuteqarluarsinnaanissamut periarfissinneqarsimannngilaq”* pissutigalugu (Aide-Memoire Juni 2015, qup. 3).

Inernerit: Kalaallit nunaanni aalajangernermi inernerit anguniakkanut attuumassusillit isumaqatigiisummiittut tassaapput: 1) Sulisunik pitsanngorsaanerit (ilisimatuut ilanngullugit); 2) allaffissornikkut suliffeqarfiit periusissaannik pitsaannerusumik allassinnaaneq atuuttussanngortitsinerlu, sualummik susassaqaarfiit eqqartueqatigiiffiusinnaasut eqqarsaatigalugit; 3) nunarsuaq tamakkerlugu oqaluuserisassanik aammalu susassaqaarfinnik eqqartueqatigiiffiusinnaasunik ataatsimoorussineq (ilinniartitaanerup saniatigut).

Sulisunik pitsanngorsaanerit (ilisimatuut ilanngullugit): Piffissaq sivilisunerusoq pisariaqartinneqarpoq inernerisa suujumaarnerinut. *Sulisut piginnaasaat* 2014-imili allanngortinneqarsimannngillat, taamaattorli meeqqat atuarfianniit ingerlariaqqiffiusunik naammassinnittarnerit patajaatsuunerat takussutissatut siullertut ersiutaavoq. Aammattaaq ilisimatuut piginnaasaat annertusineqarsimanersut nalileruminaappoq, tamatumunnga sanilliussutissaqanngimmat aammalu pilersaarut tamatumunnga siunnerfeqarani.

Paasissutissanut attaveqaatinullu atortut iluini paasissutissanut atortut pitsaannerulersinneri: Kalaallit Nunaanni ajornartorsiut qitiusoq tassaavoq internetsimut attaveqarsinnaaneq akialu. Namminersorlutik Oqartussat attaveqarsinnaanermut tunngatillugu (immap naqqani kabelersuarmik pilersitsineq isorliunerusunullu radio aqqutigalugu attaveqalersitsineq) kiisalu elektroniskiusumik ilinniarnernup tungaatigut suliniuteqarsimavoq. Attaveqarsinnaanerli suli ajornartorsiutaavoq. EU-p tapersiissutaa suliniutinut taakkununga elektroniskiusumik ilinniartitaanikkut atuarfimmilu IT-kkut atortorissaarutitigut tapersiivoq.

Allaffissornikkut suliffeqarfiit periusissaannik pitsaannerusumik allassinnaaneq atuuttussanngortitsinerlu, sualummik susassaqaarfiit eqqartueqatigiiffiusinnaasut eqqarsaatigalugit: EU-p ikorfartuinissamut pilersaarutaa aammalu minnerunngitsumik aningaasaqarnikkut ikorfartuinissamut piumasaqaatit, misissuinerit aningaasaliiffigineqarsimasut, isumasioqatigiinnerit assigiinngitsutigut allaffissornikkut suliffeqarfiit ilinniartitaanermut periusissaannik allassinnaanermut atuuttussanngortitsinermullu pitsanngoriaateqartitsippit. 2007 sioqqullugu, ilinniartitaanermut periusissiap EU-llu ikorfartuineraniit pilersaarusiornissamut, nakkutiginninnissamut nalunaarusiornissamullu piumasaqaatinik nassataqartut pinnginnerini piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu nakkutiginninneq pilersaarusiornernu killilimmik pisarsimapput. Aammattaaq pilersaarut toqqaannanngikkaluamik suliffeqarfiit periusissaannik allassinnaaneq atuuttussanngortitsinerlu suliassaqaarfiit allat eqqarsaatigalugit pitsanngoriaateqartitsisimavoq. Ilinniartitaanermut ministeriaqarfik naapertorlugu immikkoortukkuutaarlugit aqqissuussineq naalakkersuinnermi sulinnermut iluaquteqarsimavoq naalakkersuisut sangusaannginnissaannik angusaqarnissaannillu tikkuussisuusimammatt. Aammattaaq EU-p piffissaq ungasinnerusoq isigalugu ilinniartitaanermut pilersaarusiornissamut kajumissaarutaa ministeriaqarfinnut allanut (ineqarnermut, peqqinnissaqaarfinnut atugarissaarnermullu) maligassiuisimavoq ukiunut qulikkuutaartunut pilersaarusiorneq takuneqarmat.

EU-p pilersaarutaa – minnerunngitsumik aningaasatigut ikorfartuinissamut piumasaqaatit – Pisortatigut Aningaasaqarnikkut Aqutsinerup (PFM) nukittorsarneqarneranik kinguneqarsimavoq. EU-p kalaallit nunaannut pisortatigut aningaasartuutaasartut aammalu aningaasaqarnikkut patajaatsumik inissisimanissamut misissuinerit suliakkiutigisimavai ataavartumillu tamanna nakkutigisarisimallugu – ilanngullugit ukiumut marloriarluni

isumasioqatigiittarnerit. Kalaallit Nunaat aallaavigissaarsimavoq. 2014-imi pisortatigut aningaasartuutaasartut aammalu aningaasaqarnerup patajaatsumik inissisimanissaanut misissuinerit tunngaviumik takutippaat Namminersorlutik Oqartussat pisortatigut aningaasaqarnikkut aqutsinera ilusilersorluagaasoq aammalu pitsaalluinnartuusoq. Taamaattoq naqissuserneqarpoq suli immikkoortuni aalajangersimasuni pitsanngorsaanissaq siuarsaanissarlut pisariaqartinneqartut (Jensen2014, 14-15).

Pisortatigut aningaasartuutaasartut aammalu aningaasaqarnerup patajaatsumik inissisimanissaanut misissuinerit kiisalu ilinniartitaaneq pillugu isumasioqatigiinnerit siunissaq ungasinnerusoq isigalugu allaffissornerup qulakkeerneqarneranut sunniuteqaqataapput. Missingersuutitut inatsit nutaaq suliarineqarpoq tamatumani qulakkeerneqassalluni pisortatigut aningaasanik aqutsinermi pitsannguneq aammalu annertunerumik paasissutissanik tigussaasoqalissalluni. Aammattaaq 2016-imi nuna tamakkerlugu pisortatigut innuttaasunullu aningaasaqarnikkut nalunaarut 1993-ip kingorna siullermeersumik suliaqatigiinnerneqarpoq. Tamatuma kingunerana maanna missingersuutit paatsuugassaanninnerusut akulikinnerumik suliarineqartalerata – ilaatigut ukiumut pingasut suliarineqarsinnaasarlutik, ukiumoortumik naatsorsuinerit saniatigut. Sulisussanik naammattunik peqarnissap pingaarteqassusaa paasineqarpoq taamaammallu maanna ilinniartitaanermut ministeriaqarfiup pilersaarusiortartui (EU-p ikorfartuinissamut pilersaarutaa pingikkallarmat pilersinneqarsimanngittoq) pingasunik sulisoqarluni.

Europa-kommissionip (EC) ataavartumik kalaallit nunaanni naalakkersuisunut suliarinnittussarsiornermi inatsisit periaatsillu (Aides-Memoire 2015,2016 takuuk) pisortatigut suliarinnittussarsiuussisarnermi arlalitsigut isornartoqarnera pissutigalugu pitsanngorsarneqarnissaat kajumissaarutigisarsimavaa (Pisortatigut aningaasartuutaasartut aammalu aningaasaqarnerup patajaatsumik inissisimanissaanut misissuinerit 2014, Transparency International Greenland 2010). Tamatuma kingunerisimavaa immikkoortoqarfimmik nutaamik suliarinnittussarsiornermi siuarsaanissaq siunertaralugu ammaaneq, inatsisartuniilli nutaanik inatsisilornissaq annertuumik akerlineqarsimavoq. Naak Namminersorlutik Oqartussat nutaamik inatsisitaarnissamut ammagaluartut, taamaattoq inatsisartuni siunnersuuteqartoqarsimanngilaq.

EU-p ikorfartuinissamut piumasaqaatigisimavaa inuiaqatigiinni aningaasarsiorinissamut tunngavissat patajaatsut ukiumut kingullerni kalaallit nunaata tamanna piviusunngortissimavaa, tamatumani patajaallisaasoqarsimammat. EU-p piumasaqaateqarnera aammalu ukiumut marloriarluni isumasioqatigiittarnerit kalaallit nunaata siunnerfiup tungaanut ingerlalluarnissaanut iluaqutaasimapput. EU-p kalaallit nunaannilu ministeriaqarfiit naqissuserpaat EU-p, arlaatigut allaffissornermi naalakkersuinermilu piffissaq ungasinnerusoq isigalugu pilersaarusiorinissamut nunat assigiingitsut akornanni aningaasaateqarfittut ikorfartuisimanini, soorlu International Monetary Fund (IMF) aqutugalugu qulakkeerinntoqarsinnaasoq. Taamaakkaluartoq EU-p inuiaqatigiinni aningaasarsiornerup patajaatsup anguneqarnissaanut sunniuteqaqataanera naliliinermi annertunerumik isiginiarneqarsimanngilaq. Kalaallit Nunaanni Aningaasaqarnikkut Siunnersuisoqatigiit 2016-imi nalunaarusiaat naapertorlugu, Kalaallit Nunaat 2015-imi 2016-imilu aningaasarsiorinikkut siuariateqarsimagaluartuq, pingaarnertut nunarsuarmi aalisakkat akiisa qaffassimaneratigut raajallu amerlinersigut, suli piffissamut qaninnerusumut ungasinnerusumullu isigaluni aningaasartuutit isertitallu annertuumik nikingapput. Aningaasaqarnermut siunnersuisoqatigiit 2016-imi nalunaarutaat naapertorlugu, Kalaallit Nunaat 2015-imi 2016-imilu aningaasatigut pitsanngoriarsimagaluartuq, aningaasaqarnikkut siuariarnermut nunat assigiingitsut akornanni aalisakkat akiisa raajallu amerleriarsimaneri pequtaatinneqarput. Piffissaq ungasissoq ungasinnerusorlu isigalugit suli aningaasartuutissat kaavijjaartitassallu naatsorsuutigineqartut nalunaarsorneqarnerat naammaginngilaq. Nalunaarummi erseqqissarneqarpoq kalaallit nunaanni aqqissuussaannikkut ajornartorsiutit suli iluarsineqarsimanngittut aammalu piaartumik allannguisoqarnissaanik pisariaqartitsisoqartoq. Taamaangippat aningaasaqarnikkut ineriartorneq, piujuaannartitsineq aamma eqqarsaatigalugu, pisinnaangilaq.

Nunarsuaq tamakkerlugu oqaluuserisassanik aammalu susassaqaqarfinnik eqqartueqatigiiffiusinnaasunik ataatsimoorussineq (ilinniartitaanerup saniatigut): Nunarsuarmi ajornartorsiutitut tunngasut isumasioqatigiinnertut tunngavissanut siunertaritinneqarsimapput isumassarsianik paarlaateqatigiinnerit aammalu isummersuutit ataatimoorussaaneq

(soorlu isumaqatigiisummi erseqqissarneqartoq). Kalaallit nunaata (aamma Danmark-ip) Eu-llu akornanni ilinniartitaanerup saniatigut oqallisiginninnerit ingerlapput. Kalaallit Nunaat Bruxelles-imi aallartitaqarfeqarpoq ulluinnarni qanimut EU-p susassaqaarfiinik suleqateqartumik. Ukiut tallimat kingullit iluini Det Europæiske Råd-ip siulittaasuata, Kommission-ip siulittaasuata aammalu ataatsimiititaliamut ilaasortat arlallit kalaallit nunaanniissimapput taakkulu isumasioqatigiinnissamut soqutiginnittoqartoq oqaatigaat. Taamaakkaluartoq siunertanut ajunngitsunut aaqqissuussaasumik oqaloqatigiinnermi angusanik takutitsisinnanissamut malitseqartitsiniarneq killeqarsimavoq.

Kinguner: EU-p ukiuni qulini Kalaallit Nunaanni ilinniartitaaneq tapersorsimavaa, taamaattumik sunniutaasimasunik takusinnaavugut. Ataatsimut isigalugu ilinniagartuussuseq (innuttaasut 16-it sinnerlugit ukiullit qiviaraanni) ukiuni kingullerni qulini 6%-imik qaffassimavoq (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)¹. Piffissami pilersaarusiorneqaaqaartumi 2007-imiit 2013-imut meeqqat atuarfianiit ingerlariaqqiffiusuni, ataatsimut isigalugu, tiimini peqataasarneq 43%-imik annertunerulersimavoq. Tamatuma malitsingaa ilinniartut 60%-imik amerlanerit naammassisalarmata (kisitsisit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik-miit DB2016- Co-operation with Greenland qup. 1/6-miit pissarsiarineqarput). Taakkua ukiuni qulini kingullerni pitsanngoriaataasimasut, minnerpaamik ilaatigut, EU-p nuna tamakkerlugu ilinniartitaanermut missingersuutitut (missiliornerani 10%) ikorfartuulluarnearniit pinngorsimasutut oqaatigineqarsinnaapput. Ikorfartuinikkut naalakkersuinikkut ilinniartitaanerup eqqummaariffigineqarnissaa qulakkeerneqarpoq aammalu piffimmi tassani ukiumut missingersuusiornermi nuna tamakkerlugu aningaasartuutissat naatsorsuutigineqartut 25%-iisa missaat ilinniartitaanermut missingersuusiarnineqarsimallutik. EU-p ikorfartuinissamik ilusilersuinerata 2007-imi aallartinneraniit piffissami tassanngaanniit pitsanngoriaatit pilersimasut takussaapput.

Taamaakkaluartoq kalaallit nunaanni ilinniartitaanerup tigussaasumik pitsanngortinnissaanut suli aqqu takivoq. Ilinniakkamik unitsitsinnartarnerit ikorfartuinerup aallartinneraniit annikillissimanngillat. Inuusuttunut ilinniarfinni naammassinnittartut 50%-it missaaniipput innuttaasullu 16-it sinnerlugit ukiullit meeqqat atuarfianiit ingerlariaqqiffiusuni ilinniagaqarsimasut taamaallaat 37%-iullutik (kisitsisit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmeersuupput 2015-imeersuullutillu). Ilinniartitaanerup aaqqissuussaananeranut pissutsit arlaqarput kiisalu avataaneersuniit aamma patsiseqarluni, taakkua nassuiarpaat sooq siuariartorneq taama arriitsiginersaq (Paasissutissat sukumiinerusut Imaata tulliani (II) takukkit). Nalilersuinerit ersersippaat periusissiaq pissutsinut naleqqunnerusaq aammalu tulluussagaasoq pisariaqartinneqartoq. Aammattaaq siunnersuummut isumasioqatigiinnermi kingullermi ilanngukkusunnarpoq isumasioqatigiinnerup siammasinnerusumik ingerlanneqartalernissaa ilinniartitaanerullu siammasinnerusumik isigineqarnissaa inuttut inooriaatsip, kulturikkut, suliffissaqarnikkut inissaqarnikkullu atugassarititaasut aallaavigalugit (Aide Memoire 2016). Taamaakkaluartoq, qulaani eqqaaneqartut, EU- Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerup qaffassarnissaanut tapersiisimavoq siunissamilu suli pitsanngorsaanissamut tunaartalersuisimalluni.

Ataatsimut isigalugu EU kalaallit nunaanni ilinniartitaanerup qaffassarneqarneranut sunniuteqataavoq aammalu siunissami pitsanngoriaatissanut tunngaviliisuulluni.

Taamaakkaluartoq isumaqatigiisummi tunngaviusumik anguniakkamut, *aningaasaqarnerup siammasarneqarnissaanut* isumalluarnartumik suli siuariartoqarsimanngilaq. Piffissami 2013-imiit 2015-imut aalisartoqarfinni avammut tunisassiorneq 86%-imiit 88%-imut annertusisimavoq. Taamaattoq uani piffissaq annikippallaarpoq oqaatigissallugu sunniuteqarsimanera. Malunnarpoq Kalaallit Nunaat arlalitsigut siuarsaanermut annertusaanissamut nunarsuaq tamakkerlugu aatsitassat akiinik peqquteqartumik akornuserneqarsimasoq. Aningaasaqarnermulli siunnersuisooqatigiit ukiumut nalunaarusiarisartagaanniit aammalu nunap aningaasaqarnikkut inissisimaneraniit erserpoq kalaallit nunaata aningaasaqarneq patajaatsoq ataavartorlu pilersissaguniuk piaartumik

¹Ilinniartitaanermut ministeriaqarfik naapertorlugu piffissap iluani kalaallit nunaanni qallunaat ikileriarneranniit "inunnguuseralugu" kalaallit ilinniagaqarsimasut 6%-imiit qaffasinnerupput. Taamaakkaluartoq kisitsisitigut naatsorsorniarnera ajornakusoortoq (Ilinniartitaanermut ministeriaqarfimmik apersuineq, November 2016)

allannguisoqarnissaa pisariaqartinneqartoq aammalu aningaasaqarnerup suliassaqaqfinnut allanut siammarsarneqarnissaa, takornariaqarneq ilanngullugu.

Piujuaannartitsineq: Kalaallit nunaanni isumaqatigiisummi anguniagarisatut eqqaaneqartoq siunertaraa piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsineq pilersaarutillu nassataraa kalaallit nunaanni ilinniagaqarsimasut amerlanerulernerat sulisut piginnaasaanik pitsanngoriaataasoq aammalu aningaasaqarnermut siammarsaataasoq. Piujuaannartitsineq siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pilersaarusiormi maluginiagassat tunaartassallu allanngornerini meeqqat atuartinneqarneranni tulluarsaanikkut ilinniaqqinnissamut sakkussat pissarsiarineqarsinnaaneri kaammattuutiginarpoq.

Suliffeqarfiit periusissaanik allassinnaanerp atuttussanngortitsinerullu allaffisornikkut piginnaasat qaffanneqarnerisigut pitsannguiffiginerat attatiinnarneqassasoq ilimanaateqarpoq, tamatumami aqqissuussaneq suliffimmilu periaatsit pitsanngorsarnissaanut qulakkeerneqassammata.

3.2.2 Pilersaarusiormerup ingerlanneqarnera ikorfartuinerup inerititaqarsinnaassusaanut naapertuuppa?

2005-imi Parisimi isumaqatigiissut aammalu EU-p allannguniarnermut tunaartarisai, Agenda for Change pilersaarummut naapertuulluarp. Taakkunani ilaatinneqarmata piginnittussaaneq, nalimmassaaneq, oqimaaqatigiissarineq, inernerit kiisalu akaareqatigiinneq. Piginnittussaanermut naapertuuppoq, soorlu Kalaallit Nunaat nammineerisaminik ilinniartitaanermut periusissiamik aalajangersuisinnaasoq. EU-p tamanna ataqqivaa aammalu sunniuteqaqataassalluni aningaasatigut ikorfartuinnikkut ukiumut marloriarluni isumasioqatigiittarnikkut suliassaqaqfimmil tassani allaffisornikkut pitsanngorsaanerp nukittorsarneqarnissaanut.

Aammattaaq EU-p ikorfartuineri Namminersorlutik Oqartussat periusissiaanut naleqqussarluarneqarsinnaavoq, soorlu ilinniartitaaneq aningaasaqarnikkut unammilligassanut akissutissatut naalakkersuinnikkut aningaasaqarnermullu ukiumoortumik nalunaarusiarineqartartuni tamanna ersertoq. EU kalaallit nunaanni ilinniartitaanermut periusissiamut pioreersumut aningaasaliivoq (Kalaallit Nunaanni Ilinniartitaanermut pilersaarut - GEP).

Ikorfartuineq aningaasatigut ikorfartuinerummat nunap ikorfartorneqartup nammineq aallaavii periusaalu atornerarp. Kalaallit nunaanni kingusinaartumik akiliisoqaratarsinnaanerani kingunipiluusinnaasunut aammalu allaffisornikkut ingerlatsinnikkut nalunaarusiornissamut piumasagaatinut isumakuluuteqartoqartoq paasissutissiissutigineqarpoq. EU-p kalaallit nunaanni ilinniartitaanermut pilersaarummut tapersiineri akaareqatigiinnermik aallaaveqartoq oqaatigineqarsinnaavoq EU-p piffissaq eqqorlugu paasiuminartumik ikorfartuinerup aallartinnginnerani paasissutissiineri qimerlooraanni. Aammattaaq Kalaallit Nunaat inatsisartunut naammaginartumik nalunaarusiortarsimavoq, piffissaagallartillugu.

Namminersorlutik Oqartussat Kalaallit Nunaannut siunnersuinerat naammassimava?

Nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnissamut siuarsaanermullu immikkoortortaqaqfik kalaallit nunaanni tusarniaanerit akulerussimanngilaq Europa-kommissionimiit kalaallit nunaanni tusarniaanerit ingerlanneqartartut ataatsimut isigalugu pitsaasutut nalilernerqartarmata (Nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnissamik siuarsaanermullu immikkoortortaqaqfimmik (DEVCO) apersuineq, Oktober 2016). Aammattaaq ilinniartitaanermut periusissiaq suliarineqarmat tamanut ammasumik kiisalu naalagaaffimmut attuumassuteqanngitsunik tusarniaanerit pisimapput. Taamaakkaluartoq inuiaqatigiinni inuinnat katuffii, soqutigisaqatigiit kommunillu tamarmik tusarniaanerit EU-p ikorfartuineranut tunngasut arlaatigut amigaateqartippaat. Naalagaaffimmut attuumassuteqanngittut oqaatigaat ajuusaarutigalugu naammaginartumik EU-p ilinniartitaanermut ikorfartuinnissaanut tunaartassanik siunertanillu tusarniaaviaavineqarsimannginnamik imaluunniit tamatumunnga paasissutissiisoqarsimanngimmat (kalaallit nunaanni soqutigisaqatigiinnik kommuninillu apersuinerit, Oktober 2016). Inissisimaneq taassuma siunissami allanngornissaa ilimanaateqarpoq. Kommuniniit sinniisut februari 2017-imi Bruxellesimi politikkikkut oqallittoqarnerani peqataasimapput, siunissamilu peqataaqqikkumaarlutik. Kommunit ataatsimiinnerni tapersiinerat pingaartumillu peqataanerat politikkikkut oqallinnermut

nukittorsaaqataasutut isigineqarpoq, tassami kommunini paasissutissat misilittakkallu erseqqissarneqaramik piviusunngortinneqarlutillu.

EU-p ikorfartuineri kalaallit nunaanni ilisimaneqarpiangilaq. Ministeriaqarfiit avataaneersut amerlanngittut EU-p ikorfartuineranik tamatumani siunertaasunik ilisimasallit ikorfartuinerup atuutsinniarneqarnera isumakuluuteqarfigaat (Kalaallit nunaanni apersuinerit, Oktober 2016).

Fase 1-imi ilinniartitsissutigineqartut ilikkarneqari isiginiarneqarsimappat?

Piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermut pilersaarut 2014-imi piffissami 2007-2013-illu iluani aningaasatigut suleqateqarniit, aammattaaq ukiumoortumik nalunaarusiaq 2014-imi, ilinniutisassat ilisimaarneqarput aammalu pilersaarutip ingerlariaqqinnissaanut ilai atugassiarineqarlutik. Assersuutitut taaneqarsinnaavoq immikkut ittumik ilinniakkanik unitsitsinnartarnerup akiorniarneqarnera. Ataatsimut isigalugu kalaallit nunaanni ilinniartitaanermut pilersaarusoqqaarnermi ilisimalikkat pilersaarusoqqaarnermi EU-llu ikorfartuinnissaanik ilusilersuisoqarmat aallaavigalugit pilersaarusiortoqarpoq Namminersorlutillu Oqartussat tamatumani ilinniartitaanermut tunngasutigut ammanerusumik inissisimalersimallutik.

Pilersaarut ukiunut arfineq marlunnut ilusilersugaavoq taamaammallu piffissaq sivikinnerusoq eqqarsaatigalugu siunertaasut allanngortinniarneqarsinnaanerit ajornakusoorluni. Taamaakkaluartorli ikorfartorniakkat oqaluuserineqartarput aammalu aaqqiivigineqartarlutik ukiumut marloriarluni isumasioqatigiinnerni.

3.2.3 Siunertarineqartut anguneqarnissaannut nakkutiginninnissaq nalilersuinissarlupiareeqqava aammalu pisariaqassappat pisariaqartitanut allanngorartunut tulluussarneqarsinnaava?

Piujuartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermut pilersaarutip killiffianik misissuutit (SMART) inissaminniipput. Namminersorlutik Oqartussat nakkutiginninnissamik nalunaarusiornissamillu akisussaaffeqarput, soorlu ukiumoortumik EU-mut nalunaarusiornissamik (AIR) aamma. Kalaallit nunaata aalajangernerani aammattaaq takussutissaqarpoq aalajangiineq kalaallit nunaanni piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermik qulakkeerinnittuunersoq. Taamaattorli isumasioqatigiinnermi siunertaasunik qulakkeerinninnissamut tunaartassaqaangilaq.

Kalaallit Nunaat nammineeerluni tamatumunnga nakkutiginninnissamik ataavartumik pilersitsisimavoq aammalu killiffiusoq ukiumoortumik nalunaarusiarisarlugi. Nalunaarusiat atuutsitsinermik, aporfissanik, allannguutissanik aammalu angusat annertussusaannik (aalajangiussat toqqaannartumillu inernerit) tunaartat aallaavigalugit saqqummiunneqartarlutik.

Ilinniartitaanermut pilersaarutip killiffianut takussutissat pingaarnarpaat tassaapput Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik kiisalu aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarusiaq. Ilinniartitaanermut tunngasut kisitsisit sinneruttut naatsorsueqqissaartarfimmiit ministeriaqarfimmiit immikkoortortaqarfiinillu pissarsiarineqartarput. Aammattaaq kalaallit nunaata ataavartumik aningaasaqarnermut, akileraartarnermut kiisalu atugarissaarnermut nalunaarusiornikkut ilinniartitaanermi pissutsit atuuttut ersersittarpari. Sulinermut pilersaarutit aammalu ukiumoortumik nalunaarusiat EU-p ikorfartuinnissaanut pilersaarutip pinngorneraniit pilersinneqarsimasut inatsisartunut ingerlateqqinneqartarput taamaalilluni marloqiusamik nalunaarusiornissaq pisariaqartarani.

Naleqqiussat taakkartorneqartut naleqquppat?

Isumaqatigiissut pilersaarusiaalu pissutsinik taakkartukkanik tunngaveqarluni uuttuisimavoq, ilai isumaqatigiisummi ersersinneqarput, soorlu allaffissornermi naammassisartut amerlassusaat, inuiaqatigiinni kiffartuussisut najugaqavissut (sivisunerusumik najugaqarsimasut), tunisassiat ataatsimut nalingat (GDP) %-inngorlugu annertussusaat kiisalu aalisartoqarfinni avammut tunisassiarineqartut %-inngorlugit kisitsisaat. Kalaallit nunaata aalajangernerata pingaarnertut malitsingaa nunarsuaq tamakkerlugu eqqartugassat pillugit isumasioqatigiinnernut sinaakkusiortoqartariaqarnera. Naggasiullugu, Kommissiوني Namminersorlutillu Oqartussat ilinniartitaanermut tunngatillugu pilersaarusiornerni ataatsimut pissutsit qanoq inneranut anguniangassanullu listilorsimapput.

Tunaartassat aalajangiinnernut, inernernut kingunissanullu attuumassuteqarput, allanngorarnermulli tunaartassat taamaallaat ilinniartitaanermut aalajangiussanut atuupput (7.

Klasse-t misilitsinnerini inernerit, naammassinninnerit, ilinniakkamik taamaatiinnartartut ingerlariaqqittartut amerlassusaat, ilinniartitaanermut aningaasartuutit %-inngorlugit nuna tamakkerlugu pisortatigut aningaasartuutit isigalugit). Siunertaliussat ilaat anguniagaqarlutututut oqaatigineqarsinnaanngillat – soorlu assersuutigalugu ilinniakkamik naammassinnittartut amerlassusaat aammalu sulisussanik ilinniartuuteqartarnerit (Paasissutissat sukumiinerusut Imaata tulliani (II) takukkit). Ilanngullugu oqaatigisassaavoq tunaartarineqartut ilinniartitaanermut pilersaarummut aammalu kalaallit nunaanni suliffeqarfinnut attuumassuteqartunut toqqaannartumik attuumassuteqartuaannanngimmata – assersuutigalugu inuiaqatigiinni kiffartuussisut kalaallit nunaanni (ukiorpassuarni) najugaqartuusut. Aammattaaq ilinniartitaanermut ministeriaqarfik kalaallit nunaanni meeqqat atuarfiata ingerlaneranut akisussaasuutinneqarpoq, naak kommunit tamatumunnga annerpaamik akisussaasuugaluartut. EU qanittumi aattat kommuninut toqqaannartumik attaveqalerpoq, taamaammat meeqqat atuarfiannut sunniuteqarniarnera killilerujussuusimavoq.

Maannakkut suliffeqarnermi piginnaasat naammassinnittartut amerlassusaannik naatsorsorneqartarput (35-nik ukiullit ukiumi naatsorsuiffiusumi suliffeqarnissamut piginnaasaqalersimasut). Suliffeqarnermi piginnaasat siammasinnerusumik naatsorsornissaanut Europa 2020 Agenda for Change isumassarsiorfissatut qimerloorneqarsinnaavoq tunngaviumik piginnaasat ilanngullugit (atuarsinnaaneq, kisitsisinik suliaqarsinnaaneq), siammasinnerusumik piginnaasat (oqaatsit, aallarniisnaanermut piginnaasat), kiisalu piginnaasat annertussusaat suliffimmi piumasaqaatinut naapertuunnersut.

3.3 EQ 3 inerititaqarsinnaaneq

Kalaallit nunaanni aalajangerneq piujaannartitsinerlu toqqammavigalugu ineritartitsineq inerititaqarsinnaanermut qanoq sunniuteqarpat, piffissami pilersaarusiortarnerit marluk imminnut sanilliullugit (2007-2013, 2014-2020)?

Piffissat (2007-2013 kiisalu 2014-2020) sanilliunnerini isumaqatigiisummi suliniummut tunngatillugu naammassisaqarsinnaassutsit pissarsiat Kalaallit Nunaannut tunngatillugu nalunaarusiornermi piumasaqaatit appartinneraniipput. Pisut immikkuullarissut pineranni missingersuusiortarnerneq ajornerulersinneqarsimavoq, tassami akiitsornikkut akiliinerit, Siunnersuisooqatigiit aalajangiussimasaat Aningaasaqarnermut Isumaqaatigiisummi (FA) pisussaaffinnut avaqqutaarinnissimagami. Ataatsimut inaarsinissamut peqqussut (CIR) naammassisaqarsinnaassutsinik pissarsititsisimanngilaq kiisalu ajornartorsiutinik pitsanngoriaanermi killilimmik sunniuteqarsimalluni. GD-mi CIR-ip ilanngunneranut atatillugu naammassisaqarsinnaassutsinik pissarsiarnerit atuuttuuneri uppersarsineqarsimanngillat.

3.3.1 Missingersuusiortarnerit atuutsitsinermilu periutsit inerititaqarfiusumik atuutsitsinermut piffissat pilersaarusiortarfiusut (2007-2013 kiisalu 2014-2020) sanilliunnerini kaammattuutiginarpat?

Missingersuusiortarnerit piffissami ajorseriarsimapput, soorlu allattorsimasuni tamanna takuneqarsinnaasoq. 2007-imiit 2012-imut missingersuusiortarfiusut 80%-ii sipporneqarsimapput piffissami missingersuusiortarfiusumi, taamaattoorli %-i 74%-imut 2013-imi apparsimavoq 2014-imilu 43%-imut. 2015-imi qaffariaateqalaarsimalluni, tassani missingersuusiortarfiusut 54%-imut pisimallutik piffissami missingersuusiortarfiusumi. 2014/15-ip ingerlanerani missingersuusiortarnerneq ajorseriarsimavoq aningaasalersuinissamut toqqammaviit Siunnersuisooqatigiinniit 2012-imiit 2015-imut aalajangersakkat Aningaasaliissuteqarnissamik Isumaqaatigiisummi (FA) piumasaqaatinik naammassinnissinnaasimanngimmata.

Maanna ukiumoortumik aningaasalersuinissamut isumaqatigiissut ukiut tamaasa suliarineqartariaqarpoq tamannalu kalaallit nunaannut Europæisk kommissionimullu sulisoqarniarnikkut atuiffiusarpoq. Taamaakkaluartoq, Kommissionip missingersuusiaani aningaasaliinermut aalajangersakkat malillugit Europa-Kommissioni missingersuusiortarnermi oqartussaasut aalajangiussaqaarsimanngippata nammineerluni aningaasaliinissamut aalajangiisnaatitaanngilaq. Taamaammat kalaallit nunaanni ukiumoortumik missingersuusiortarnerit inatsisitigut ukiunut arlalinnut aningaasalersuinissaq pisinnaanngilaq. Missingersuusiortarnermut Oqartussat ukiumut Kalaallit Nunaata

missingersuusiaata agguarneri aalajangersortarpaat, taamaattumik Aningaasaliissuteqarnissamik isumaqatigiissut inatsisit tunngavigalugit ukiuni arlalinni atsiorneqarsinnaanngilaq.

2007-13-imut pilersaarusiornermut naleqqiullugu maanna nalunaarusiornissamut piumasaqaatit allatorluinnaq isikkoqarput. Pingaarnertut ukiumut nalunaarusiat tapitaliussallu imartunerupput naannerullutillu. Pilersaarummi nutaami nalunaarutit EU-mut inatsisartunilu ilinniartitaanermut ataatsimiititaliamut nassiunneqartartut assigiipput 2016-ilu aallarnefigalugu aningaasaqarnermut ministeriaqarfik pisinnaatinneqalerpoq Aningaasaqarnermut siunnersuisooqatigiit nalunaarusiaat aammalu aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarusiat nutsernissaanut EU-mullu ingerlateqqillugit, taamaalilluni nammineerisamik EU-mut nalunaarusianik suliaqarneq pisariaarullugu. Tamanna kalaallit nunaata aningaasatigut sipaaruteqarfigivaa aammalu tamanna ersiutaavoq EU-minngaanniit periusissanut eqaannerusunut ammasoqartoq.

Ataatsimut inaarsinissamut peqqussummi sunniutit suusimappat?

Aalajangeeqatigiinnissamut aalajangersakkat piumasaqaatit nassataat suliniutinut akimoruussinnaasunut pilersaarusiornermut killilimmik sunniuteqarsimapput, matumani, ineriartornissamut anguniakkanut suleqatigiinnermullu. Silaannaap allanngoriartorneranut suliniuteqarnernut atatillugu aningaasaliinerup 20%-ii kalaallit nunaata aalajangernerata silaannaap allanngoriartorneranut suliniutit atuutsinneqarnissaannut agguataarneqarput.² Taamaakkaluartoq EU-p missingersuusiorderani aningaasat 2015-imi 2016-imilu tamatumunnga illikartinneqartut kalaallit nunaanni oqartussaasunut ilisimatitsissutigineqarsimanngillat aammattaaq nalileruminaappoq ilumut Kalaallit Nunaanni atuarmi nutaat 50%-imik kallerup inneranik atuinikinnerusut (EU-mi missingersuusiordermi oqaaseqaatigineqartuni) Namminersorlutik Oqartussat tamanna nakkutigalugu ingerlassimanngimmassuk.

Oqartussaaqataaneq, inuit pisinnaatitaaffii kiisalu inatsisinut tunngaviit CIR-imi ajornartorsiutaapput. Taamaakkaluartoq aalajangeeqatigiinnissamut aalajangersakkat tamanut ammasumik tusarniaasarnert aammalu piffinni oqartussaasunik tusarniaanernik ammaqqittutut ippat. Taamaattorli Europa-Kommissioni kalaallit nunaannut paasiniaanert takutippaat innuttaasut piffinnilu oqartussat Namminersorlutik Oqartussaniit naammaginarumik tusarniaavigineqartaratik. Aammattaaq Europa-Kommissionip ikorfartuinissamut pilersaarummi siunertarineqartut tamat oqartussaaqataanerannut, inuit pisinnaatitaaffiit inatsisinullu tunngasut qaqilersimanngilai. Tamanna peqquteqarpoq danmarkip naalagaaffik sinnerlugu inuit pisinnaatitaaffiit tunngasunik isumaqatigiissutinik aqutsisussaataitaneramik, Europa-Kommissioni naapertorlugu, taamaammallu susassaqaarfik danmarkip ataaniitinnearluni kalaallit nunaaniunngittoq. Danmarki naalagaaffik sinnerlugu inuit pisinnaatitaaffiit tunngasunik isumaqatigiissusiortussaataitaagaluartoq EU tamakkiisumik pisinnaatitaaffeqarpoq inuit pisinnaatitaaffiit tunngasunik aammalu nunat assigiinngitsut akornanni inuit tunngaviumik pisinnaatitaaffii toqqammavigalugit Kalaallit Nunaat, assersuutigalugu ilinniartitaanermut tunngasutigit oqallinnermut ammaassinnaallugu, soorlu aamma tamatumani Kalaallit Nunaat tamakkiisumik oqartussaasoq (Kalaallit nunaanni Nunanut allanut pisortaqaarfup apersorneqarnera, Oktober 2016).

3.4 EQ 4 naleqarnerulersitsineq

Kalaallit nunaanni pilersaarut qanoq ililluni naleqarnerulersitsiva, qallunaat nunaanniit bloktilskud pisartakkamut sanilliullugu?

Bloktilskudip saniatigut EU-p ikorfartuinissamik pilersaarutaa naleqarnerulersitsivoq piumasaqaatit pisortatigut aningaasanik aqutsinerup aammalu allaffissornikkut periusissianik pilersaarusiornissaanerit atuutsitsinerillu nukittorsarneqarnerannut iluaqutaasimammat. EU taamaalilluni qallunaat nunaanniit tutsuiginarnermik tapersiinnissamut piumasaqaateqarsinnaavoq, suleqatissatut arlaannaanulluunniit attuumassuteqanngitsutut oqaatigineqarluni.

²DB 2016, Heading 4: Global Europe, Cooperation with Greenland, qup 2.

3.4.1 EU-p ikorfartuina qallunaat nunaata bloktiskudianiit naleqarnerulersitsinera?

Matumani assigiinngissutit annersaat tassaavoq qallunaat naalagaaffimmut tapiissutaat piumasaqaatitaqanngimmat. Naalagaaffimmut tapiissutip atornerqarfissai tassaapput immikkoortortaqarfiit kalaallit nunaata oqartussaaffigilereersimasai, tassa peqqinnissaqarfik ilinniartitaanerlu. Kisianni danskit naalagaaffimmut tapiissutaat piumasaqaatitaqanngillat qularnaveequsigaanatiluu.

EU-p ilinniartitaanermut ikorfartuina annertuvoq, nuna tamakkerlugu ukiumut missingersuutaasa 10%-erimmassuk (2015-imi nuna tamakkerlugu ukiumut missingersuutit ilinniartitaanermi aningaasartuutissat 326 mio. Eurosimmapput). Taamaakkaluartoq EU-p tapersuutaasa bloktiskudimut naleqqersuussinermi sunniutissai malunnarunnaartinneqarput bloktiskud ukiumut nuna tamakkerlugu immikkoortortanut tamanut missingersuusiornermi aningaasartuutit 50%-ii sinnerlugit annertussuseqarmat (2015-imi missingersuusiart aningaasartuutissat nuna tamakkerlugu 1,217 mia. Eurosimmapput) aningaasaliissutaasartut qallunaat nunaanniik aammalu EU-miit sunniutai immikkoortinneqarsinnaanngillat.

EU-p ikorfartuutaasa aammattaaq missingersuusiornermi ilinniartitaanerup ilanngartuiffigineqannginnissaa qulakkeerinneqataaffigivaat. Aningaasanik ilinniartitaanermut illikarterineq toqqaannartumik EU-p ikorfartuineranut atassuserneqarsinnaavoq EU-mi pilersaarutip tamanna tunaartassatut atugarimmagu aammalu siunertaralugu pisortanut aningaasartuutit 25%-ii ilinniartitaanermut atornerqassasut. Ataatsimut isigalugu isumasioqatigiinnerit ilinniartitaanerup annertuumik sammeneqarnera qulakkeerinneqataaffigisimavaat aammalu misissuititsinerit oqallinnerillu pitsaannerusumik ilinniarnermik kinguneqartitsisimmapput – tamatumani periutsinik allannguinerit ilanngullugit. Ilanngullugu aningaasaliissutaasartut agguataarnerini 20%-ii ingerlatitsinermut atornerqartarnerat Namminersorlutik Oqartussanut ilinniartitaanermi pitsaannerusunik angusaqarnissamut kajumissarisuupput, soorlu inerititaqarsinnaanerup ataani aamma tamanna takuneqartoq.

EU-p ikorfartuina assigiinngitsunik piumasaqaatinik naammassisarialinnik nakkutigineqartunillu nassataqarpoq. EU-p ikorfartuina naleqarnerulersitsivoq aningaasaleeriaaseq atornerqartoq tunngavigalugu. Tamatuma qulakkeersimavaa naalakkersuinikkut ilinniartitaanerup pingaarnertut inissisimanagera, naak naalakkersuisuusut allanngorartaraluartut. Aningaasaqarnikkut ingerlatitsinermi periarfissanik eqaannerusunik pilersitsisimavoq, periutsit assigiinngitsut misilittarneqarsinnaaneriniik aamma periarfissiisimalluni. Allaffissornermi aporfissanik suussuseriniaanermi piginnaasat pitsanngoriartissimavai, piffissaq ungasinnerusoq isigalugu pilersaarusiornertit periutsillu malinneqarnissaannik nakkutilliinerit kiisalu pilersaarutit piviusunngortinneqarneri pitsannguuteqartissimavai. Aammattaaq aningaasaliinissamut piumasaqaatit pisortatigut aningaasanik aqutsinermi pitsanngoriaateqartitsisimmapput kiisalu annikinnerugaluamik inuiaqatigiinni aningaasarsiornertup patajaannerusup qulakkeerneqarnera (soorlu tamanna immikkoortumi naammassisaqarsinnaanermut tunngasumi pineqartoq).

3.4.2 EU-mik suleqateqarnerup naleqarnerulersitsinera EU-p qanoq ittuuneranik aallaaveqarpa?

Kalaallit nunaata amerlanernik suleqateqarnissaq iluaqutigaa taamatullu EU-mik suleqateqarneq qallunaat nunaannik, siuarsaanermi suleqatigisani pingaarnersaasuni suleqateqarnerup saniatigut tikilluaqqusaanertut taaneqarsinnaalluni.

Kalaallit Nunaat namminersuleriartorpoq taamaammallu tamatumani qallunaat nunaata pingaarnersuiunermi aningaasanillu agguataarinermi imaluunniit kalaallit nunaata qanoq ingerlariaaseqarnissaannik piumasaqaateqarluni akuleruttaarnissaa inissaminiinngilaq, aamma nunasiaataasimaneq eqqarsaatigalugu. Taamaakkaluartoq EU arlaannaanulluunniit attuumassuteqanngittut suleqataasutut piumasaqaatinik tutsuiginartunik aalajangiussaqaarsinnaatitaavoq (Kalaallit ministeriiniik apersuineq, Oktobari 2016).

Soorlu inerititaqarsinnaanerup ataani naqissuserneqartoq EU-p nakkutiginninnissamut nalunaarusiornissamullu piumasaqaatai (EU-minngaanniit aningaasaliiffigineqarnissamut piumasaqaatit ilaat) naleqarnerulersitsinermik nassataqarput. Taamaakkaluartoq EU-p pilersaarutaanut tunngatillugu allaffissorneq pisariuvoq, piumasaqaatit peqqutaallutik. Ilinniartitaanermut ministeriaqarfiup, assersuutigalugu suleqatigiinnerinnarmut inuk ataaseq

piffissaq tamakkerlugu sulisorineqartarluni (ilinniartitaanermut ministeriaqarfiup apersorneqarnera, Oktober 2016). Nalunaarsuinissamik piumasaqaatit iluaqutitaqanngitsut taamaammat naleqassutsimut annikillisaataasinnaapput.

Siuarsaanermi allanik suleqateqarnermut naleqqiullugu EU aqutugalugu aningaasaliineq eqqaassanngikkaani iluaqutissat allat takussutissaqanngillat. Kalaallit nunaanni aalajangerneq taamaallaat killilimmik allatigut aningaasaliisoqarnissaanut imaluunniit ilaasortanik allanik suleqatissanik periarfissiivoq. Taamaakkaluartoq EIB-mut aningaasanik atorniarluni attaveqatigiinneq suli ingerlasoq naleqarnerulersitsinermut assersuutissaalluarpog neriunaateqarsinnaasoq.

3.5 EQ 5 ataqatigiissarineq, malitseqartitsineq, illua-tungiliisinnaaneq kattutsitsisinnaanerlu

Kalaallit nunaanni aalajangernerup ilumini, avataaniit aningaasaliisunut allanut kiisalu EU-imi periusissiani qanoq ililluni ataqatigiissarineq, malitseqartitsineq, illua-tungiliisinnaaneq kattutsitsisinnaanerlu qulakkiissavai?

Kalaallit Nunaat pinngortarsua silaannaalu peqqutaallutik OLT-mi nunanut allanut sanilliullugu immikkuullarissuuvoq. Aamma Kalaallit Nunaata killiffini pissutigalugu nunatut ineriartorfiunngilaq, ilimaginninneq IL-imut tunngaveqartoq tassaavoq GD DG DEVCO-mit, aningaasaliisarneri allanillu oqaloqatiginnittarneri pissutigalugit, pitsaanerusumik aqunneqaraluartoq. Tassami DG DEVCO suleqatigiinneq annertunerusumik ineriartortissimavaa, kisianni nunarsuarmi ajornartorsiutit pillugit politikkikkut oqaloqatiginninnissamut (ilinniartitaanerup saniatigut) atatillugu illuatungeriinnut tunngavissanik pilersitsinissamut Europa-Kommissionimi aqutsisut suliaqarsimanngillat, tamanna Europa-Kommissionimi periusissioinnissamut angusaqarfiusumillu politikkikkut oqallinnissaannut kinguneqarsimavoq.

Aamma IL-imut tunngaveqartoq naatsorsuutigisaq tassaavoq, Kalaallit Nunaata immikkuullarissumik inissisimanera pissutaalluni Avataaniit Aningaasaliisarneq pillugu Isumaqaatigiissutitut (EFI) allanut ilanngussinnaaneq killeqassasoq. Tamanna uppersineqarsimavoq. Taamaakkaluartoq Kalaallit Nunaat nuna siuariartortuunngikkaluartoq isumaqaatigiissut (GD) piujuaannartitsinerlu toqqammavigalugu ineriartortitsinissamut pilersarutitut allakkiaq (PDSD), EU-p ineriartortitsinermi suleqatiginninnissaanut, soorlu EU-p 2006-imi ineriartortitsinermut isumasioqatigiinneranut naleqqupput.

Avataaniit aningaasaliisarneq pillugu isumaqaatigiissutit saniatigut Kalaallit Nunaat avataaneersunik allanik aningaasalersorneqanngimmat GD-mut tunngatillugu avataaniit aningaasalersortinnissamut suleqatiginninnerit ingerlanneqarsimanngillat. Taamaakkaluartoq nunat assigiinngitsut akornanni suleqatiginnissamut siuarsaanermullu immikkoortortaqaqfimmik, Imartanut aalisarfinnullu immikkoortortaqaqfimmik kiisalu Akileraartarnermut immikkoortortaqaqfimmik suleqatiginninnerit pitsaasut atuutsitsiniaanermi ingerlanneqarput suliat qalleriiaannginnissaat piniarlugu.

EU-p Kalaallit Nunaatalu akornanni Nungusaataanngitsumik aalisartoqarnissaa pillugu suleqatiginnissamik isumaqaatigiissut (SFPA) aamma GD isumaqaatigiissutitut, tassaapput isumaqaatigiissutit assigiinngitsorpasuarfik toqqammaveqarput, kisiannili isumaqaatigiissutitut ataqaatigiillutik peqatigineqarsinnaallutillu. Pilersaarusiornermi atuutsitsilernermilu SFPA DG-lu imminnut ikorfartoqatigiinnerannut takussutissaqanngilaq.

3.5.1 Kalaallit nunaanni aalajangernerneq/piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsineq EU-p ineriartortitsinissamut suleqatiginninnermi periusaanut, EU Agenda for Change-mut kiisalu peqatigiiffinnut nunap avataaneersunut aalajangiineq tulluussarneqarsimappat?

2013 – imi peqatigiiffiit nunap avataaneersunut aalajangernermi siunertarineqartunut GD-mi isumaqaatigiissummut tulluusaasoqarsimavoq. Peqatigiiffiit nunap avataaneersunut aalajangernermi nunat avataaniittut unammillersinnaassusaasa annertusarneqarnissaat, illersorsinnaassusaat, aningaasaqarnikkut avatangiisitigullu innarlerneqarsinnaanerisa

annikillisarneqarnissaat kiisalu nunanik allanik suleqatiginninnerisa nukittorsarneqarnissaat siunertarineqarsimapput. Peqatigiiffiit nunap avataaneersunut aalajangernerup aningaasaqarnikkut nukittorsaanissamik siunniussaqaqarnera kalaallit nunaanni aalajangernerut tunngaviumik siunertaasunut attuumassuseqarpoq, soorlu kalaallit nunaanni aningaasaqarnerup ilinniartitaanerullu nukittorsarneqarnissaat nunat avataaneersut EU-llu akornanni suleqatigiiffiusinnaasut.

Piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinissamut pilersaarutitut allakkiaq (PDSD) EU-p ineriartortitsinermi suleqatiginninnissaanut aalajangersakkanut naapertuuppoq, soorlu EU-p 2006-imi ineriartortitsinermut isumasioqatigiinnerani ersertoq (EU 2006, 2016), kiisalu 2011-imi Agenda for Change-mi (Europæisk kommission 2011). EU-mi isumasioqatigiinnermi EU-p ilaasortamilu akornanni “piginnaasanik avitseqatigiinnissap” pisariaqassusaa naqissuserneqarpoq aammalu nunap suleqatigisap ineriartornermut nammineq akisussaassuseqarnissaa. Kalaallit nunaanni EU aqutigalugu naleqarnerulersitsineq qallunaat nunaata ilaasortaaneratigut pereerpoq aammalu Kalaallit Nunaat nammineerisaminik ilinniartitaanikkut ineriartornermi oqartussaaffeqarluni ingerlavoq. EU-p ineriartortitsinermut isumasioqatigiittoqarnerani (2006, 2016) nunanik suleqateqarnermi periutsinik tulluarsaanissap pisariaqartinneqarnera ersersinneqarpoq, tamatumani kalaallit nunaannut tunngatillugu immikkoortortaqaqfinnik aningaasatigut ikorfartuinnermut atatillugu nunap aaqqissuussinera angusaqarfiulluartoq atorneqassasoq.

Oqaluuserisassat sammisanut attuumassusillit eqqarsaatigalugit piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinerup pilersaarusiorderani ilinniartitaanikkut pitsaangorsaanissamik naligiinnerulersitsinissamillu siunniussaqaqsimaneq EU-p ineriartortitsinermut isumasioqatigiinnerani kiisalu EU Agenda for Change-mi siunertarineqartunut naapertuulluinnarmata.

3.5.2 Kalaallit nunaata aalajangerneraniit kiisalu avataaniit aningaasaliisoqarneratigut ataqatigiissaarineq illua-tungiliisinnaanerlu qulakkeerneqarsinnaappat?

2014-imi EU-mi aalajangeeqatigiinnissamut aalajangersakkat atuutilersinneqarsimapput nunallu assigiinngitsut akornanni Europa-Kommissionip taakkua kalaallit nunaannut aamma atuuttuussasut aalajangersimavaat. Ilaatigut aalajangeeqatigiinnissamut aalajangersakkat siunertaraat akissaatit nukissallu pioreersut eqqarsaatigalugit pisariinnerulersitsineq ineriartortitsinissaanerlu. Tamannalu siunniunneqarpoq anguneqarsinnaasooq avataaniit aningaasalersuinnermut tunngatillugu ataqatigiissaarinikkut kiisalu illua-tungiliisinnaassuseqarnikkut.

Taamaakkaluartooq avataaniit aningaasalersuinissamut tunngatillugu ataqatigiissaarineq kattutsitsinerillu kalaallit nunaanni aalajangernerut iliuusissatsialattut isigineqanngilaq. Kalaallit nunaanni aalajangernermi aammalu piujuartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinissami eqqaaneqanngilaq kalaallit nunaallu nuna siuariartortuunngimmat avataaneersut aningaasalersuisussat saaffigineqarsinnaasut aningaasassaaleqinerup annikillisarinnissamik siunertallit killeqarput. Kalaallit Nunaat toqqaannartumik EU-p siuarsaanissamut aningaasalersuisarneranut attaveqanngilaq aammalu innuttaasut aallaavigalugit isertitat annertuallaarnerat pissutigalugu ineriartortitsinermut suleqatigiinnissaq aqutigalugu aningaasalersorneqarnissaq pisinnaanngilaq, sammisakkuutaartumik pilersaarusiorderneq eqqaassanngikkaanni. Aammattaaq kalaallit nunaanni tamat oqartussaaqataanerat, naalakkersuineq patajaatsoq kiisalu inatsisitigut naapertuuttumik ingerlatsineq atuupput taamaammallu kalaallit nunaanni aalajangerneq EU-p tamat oqartussaaqataanerannut inuillu pisinnaatitaaffiut, patajaassutsip eqqissisimanerullu qulakkeerneqarnerannut kiisalu EU-mi ilaasortanut aalajangersakkani killiliinnarmik illua-tungilerneqarsinnaalluni. Suleqatiserinninnermut aalajangersakkat tunngavigalugu tassani kalaallit nunaannik suleqatiginninneq eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Nungusaataanngitsumik aalisarnissaq pillugu isumaqatigiissut³ (SFP) kiisalu GD isumaqatigiissutaapput assigiinngitsunik toqqammavillit, taamaattorli piujuaannartitsineq toqqammavigalugu aalisarnermik ingerlatsinissamut isumaqatigiissut kalaallit nunaanni aalajangernerut naapertuulluarpooq. Nungusaataanngitsumik aalisarnissaq pillugu

³https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/agreements/greenland_en

isumaqatigiissut niuernikkut isumaqatigiissutaavoq kalaallit nunaallu pisinnaatitaaffeqarpoq nammineerisaminik aningaasanik EU-miit pissarsiarisimasaminik aqutsinissamut. Taamaattorli piujuaannartitsineq toqqammavigalugu aalisarnermik ingerlatsinissamik isumaqatigiissummi siunertarineqartut ilagaat illersorsinnaasumik piffissaq ingerlatillugu aalisarnermi ataavartitsinerup piujuartitsinerullu immikkoortortanik ikorfartuinikkut qulakkeerneqarnissaat. Taamaammat kalaallit nunaanni piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermut siunniussanut tunngatillugu sutigut tamatigut ikorfartuinissami siunertarineqartut naapertuupput. Taamaakkaluartoq kalaallit nunaata aalajangernerata piujuaannartitsinerlu toqqammavigalugu aalisarnermik ingerlatsinissamik isumaqatigiissutip pilersaarusiornikkut atuutsitsinikkullu siunniunneqarsimasup kattunniarneqarneri takussutissaqanngillat.

Kalaallit Nunaat avataaneersunik allanik aningaasalersorneqanngimmat kalaallit nunaanni aalajangernermut tunngatillugu avataaniit aningaasalersortinnissamut suleqatigiinninnerit ingerlanneqarsimanngillat. Taamaattorli nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnissamut siuarsaaneermullu immikkoortortaqaarfik (GD DEVCO) immikkoortortaqaarfinnut allanut, soorlu imartanut aalisarfinnullu, akileraartarnermut immikkoortortaqaarfinnut kiisalu EU-p avataaniittunut suliaqarnermi sullissivimmuut kalaallit nunaannut tunngassuteqartutigit ataqatigiissaarisarpoq. Ataatsimut isigalugu immikkoortortaqaarfinni kalaallit nunaannut nunanullu allanut avataaniittunut tunngatillugu ataqatigiissaarisooqartarpoq, paasissutissiisoqarluni nakkutilliisoqarlunilu kalaallit nunaanni aalajangernerup piujuaannartitsinerlu toqqammavigalugu aalisarnermik ingerlatsinissamik isumaqatigiissutip, EU-p ineriartortitsinermi suleqatigiinnissamut periusissiaa, EU Agenda for Change kiisalu peqatigiiffinnut nunap avataaneersunut aalajangiinerup naapertuunnissaat qulakkeerniarlugu. (DG DEVCO, DG MARE Kalaallillu Nunaannut illuatungiusut apersorneqarnerat).

GD-p EU-mi suliffiunissaa tulliarpa?

GD Europa-Kommissionip (EC) qullersaqarfiani pisortaqaarfimmi (DG) tamani akunnattumik inissinneqassaaq. Nunanut tunngatillugu Kalaallit Nunaat Amerika Avannarlermut atavog, taamaattumik pissusissamisoorumik, Nunani sanilerisani alliliinissamullu isumaqatigiinninniartarnerut (DG NEAR) Pisortaqaarfiit Qullersaanni imaluunniit Nunap immikkoortuanut illoqarfimmilu politikkinut Pisortaqaarfiit Qullersaanni tulluanngilaq. Kalaallit Nunaat OLT-mi ilaasortaavoq EU-llu iluani suliaasaqarfittut isigineqarluni. Taamaattumik, EU-p nunanut allanut suliaasaqarfiattut taaneqarsinnaanani, naak suliaasaqarfik EU-p Issittumi politikiani suliaasaqarfiugaluartoq, taamaallunilu EU-p Kalaallit Nunaannik oqaloqateqarnissaminik aalajangersaanissaa pitsaanerpaassangaluarpoq. Kalaallit Nunaat GD DEVCO-mut inissinneqarsimangaluartoq nunaavoq ineriartunngitsoq, taamaattumik GD DEVCO-mi suleqatigiilernissamut atortuulersinnissaanillu suliniutissat nassuiarneqartut ilaatigut naleqqupallaanngillat (assersuutitit immikkoortumi naammassisaqarsinnaanermut tunngasuni takukkit). DG DEVCO GD-p pilersaarusiornanani suliarineqarneranilu ilassutissanik attuumassutilinnik pisortaqaarfinni qullersanik suleqateqartartussamik piginnaatitaqarput, aamma GD DEVCO-mi atasunik siunnersuisooqatigiinnik peqarpoq, pisortaqaarfiit qullersanni arlalinneersuneersut. Kisiannili DG/EEAS-inik Kalaallit Nunaannik ataqatigiissakkamik politikikkut oqaloqatigiittoqarnissaanik periarfissiisumik suliniartoqarsimanngilaq.

3.6 EQ 6 taarsigassarsiat

Kalaallit ineriartortitsinissamik aningaasaliissutissanik pilersitsiva?	nunaanni aalajangerup pilersaarut allanik imaluunniit	piujuaannartitsinerlu qanoq naalakkarsuinikkut	toqqammavigalugu annertutigisumik soqutiginninnernik qanorlu
--	--	--	---

Kalaallit Nunaat EU-p immikkoortuiniit allaniit killilimmik aningaasaliiffigineqartarpoq aalajangernerlu tunngavigalugu (nunanik allanik aammalu ilumini) aningaasaliisussanik allanik qulakkeerinissinnaasimanani. Kalaallit nunaanni aalajangerneq naalakkarsuinikkut soqutiginninnermik killilimmik pilersitsisimavoq, matumani ilinniartitaanerup saniatigut. (Ilinniartitaanerup saniatigut) Isumasioqatigiinnernut sinaakkutissanik pilersitsiniarluni suliniuteqartoqarsimanngilaq, naak GD-mi anguniakkat ilagigaluaat. Oqalliffinni allani ajornartorsiutit ataatsimut soqutigisat pillugit oqaloqatigiinnerit pisarsimapput, taamaallornerlu

illuatungeriinnut paaseqatigiiffiusimavoq. Nunarsuarmi ajornartorsiutit pillugit politikikkut oqallinneq naalaatsornerinnakkut pisarsimapput, siammasissuusimapput aaqqissuulluangaanatik kiisalu malitseqartinneqartatik. Isumaqatigiissummi suliaasaqarfiit suleqatigiissuteqarfinnut tunngatillugu isumassarsianik isummanillu taamaallaat killilimmik naapiffiuisimavoq.

3.6.1 Kalaallit nunaata aalajangernera/piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinissamut pilersaarutiut allakkiaq toqqammavigalugu aningaasaliisussat allat qulakkeersimavai?

Kalaallit Nunaat EU-p pilersaarutaanut assigiinngitsunut attuumassuteqarnissaminut peqatigiiffiit nunap avataaneersunut aalajangiinerup immikkoortoq II F aqqutigalugu periarfissaqarpoq aamma EU-p pilersaarutaasa inatsisitigut toqqammavii aallaavigalugit Kalaallit Nunaat aningaasalersorneqarnissaminut pisinnaatitaaffeqartinneqarpoq (Allakkiaq 94 peqatigiiffinnut nunap avataaneersunut aalajangiineq). Kalaallit Nunaat OLT-mi ilaasortaanermigut Europap nunat suleqatigiinnerisigut immikkoortiterineranut ilaasinnaavoq (EGTC) aamma nunat ilaanut aningaasaliisartuniit aningaasaliiffigineqarsinnaavoq (Imarpiup akiani kattunnermut aalajangersakkami (OAD) Aallaqqaasiut 350 imm. 8.93 (h)). Aalajangersakkami (OAD) aamma ilaavoq, Kalaallit Nunaanni ilisimatuut pilersaarutinik paarlaaqatigiinnermi peqataanissamut pisinnaatitaaffeqartut. Kalaallit Nunaat avataaneersunik allanit aningaasaliiffigineqarnissaminut suli pisinnaatitaavoq. Pissutsilli, innuttaasut aallaavigalugit isertitat annertuallaarnerat, naalakkersuineq patajaatsoq kiisalu inatsisitigut naapertuuttumik ingerlatsinerup annertunerusumik ikorfartorneqarnissamut periarfissanik akornusiisuupput. Nunat allat avataaneersut eqqarsaatigissagaanni Kalaallit Nunaat maannaagallartoq EU-p siuarsaanermut ikorfartuutgisartagaanik tapersiiffigineqarsinnaanngilaq, naak tamanna sumiiffikkaartunik aalajangersakkat ataanni pisinnaagaluartoq.⁴

Ukua aningaasaliiffigitinnissamik periarfissat taamaallaat sukkut tamaana atorineqallattaasarsimapput. Taamaakkaluartoq Kalaallit Nunaat nunanut allanut tunngasunik peqatigiiffiit, OCTA-miit aningaasaliiffigineqartarsimavoq maannakkullu EU-p immikkoortortaanik ineriartortitsinermi aningaasaliisarnernup ataani EIB aqqutigalugu aningaasaliisinnaaneq (aningaasanik OCT-kkut ilikartitsinikkut) nunanut avannarlernut silaannaap allanngoriartornera ilutigalugu tulluussaannikkut EU-mi ineriartortitsinermut aningaasaliineq aqqutigalugu nunanik allanik aningaasaliisinnaaneq ujartorneqarpoq. Kalaallit Nunaat EU-p attaveqatigiinnikkut aporfissanik piiaaniarnermigut suliniutaatigut (COMBAR) aningaasaliiffigineqaaqqissimavoq, aporfissat annikillisarneqarsimallutik – soorlu avinngarusimasumiinneq – inuussutissarsiornermik ilinniartitaanermi (VET). Pilersaarutip ingerlariaqqinnerani maanna Europa-Kommissionip Leonardo da Vinci-mik pilersaarutaa aqqutigalugu aningaasaliisoqarpoq.

2008-minngaanniit EU-p issittoq pillugu aalajanngersagai issittumi ilisimatusarnerniit aallaaveqarput aammalu EU sinaakkutissiat arfineq aappassaar (FP7) aqqutigalugu nunat assigiinngitsut issittumi misissuineranni 200 mio. Euro missaani aningaasaliissutigisimavai. Pinngortitaleriffik FP7-ip aningaasaligaanik misissuineranut atatillugu suleqatigiiffiusuni pingasuusuni suleqataasuvoq. Taamaakkaluartorli qinnuteqarnissaq tunuarsimaarfigineqartarsimavoq qinnuteqarnissamut periutsit pisariuallaarnerat pissutigalugu (Pinngortitaleriffimmik apersuineq, Oktober 2016).

Kalaallit Nunaanni EU MS-imilu suliffeqarfisigut illuatungeriittumik suleqatigiittoqarpoq. Ilinniarfiit teknisk skole-t danskit universitetiiniq qanimut suleqateqarput, matumani danskit ilisimatusarfii, Danish Technical University, aamma Sisimiut Technical University (KTI)-ip Freiberg University of Mining and Technology in Germany, the European Deferation of Explosive Engineers kiisalu European Institute of Innovation and Technology oqaloqatigisimavai. Kalaallit nunaata teknisk skolea naapertorlugu EU-mi ilisimasat annertuumik iluaqutigineqarsinnaapput. Ataatsimut isigalugu kalaallit nunaata EU-llu suliffeqarfiisa immikkoortoqarfiisalu suleqatigiinnerani pissarsiassat

⁴EDF-OCT-t 11-ianni sinaakkutissat manna suliarineqartut ataavartumik nukissiuuteqarneq sumiiffinni arlalinni isiginiarneqarpoq

ilisimaneqarpallaarsimagunangillat. Taamaakkaluartoq suliniutit amerlasuut akissaatikinneq pequtaalluni ulorianartorsiortut inissisimapput – sualummik suliniutit aningaasalersorluarneqarnissamik pisariaqartitsisut, annertusisamik EU-mut qinnuteqaatiniit nakkutiginninnissamut nalunaarsuisussaataitanermullu aamma tunngasut (Kalaallit nunaata teknisk skoleanik apersuineq, Oktober 2016).

Kalaallit Nunaata Bruxelles-imi aallartitaqarfiata qaaqusissut ilassilluarlugu peqataanissaq siunniussimavaa. 2010-mi EU-p avatangiisinut allaffeqarfia (EEA) kalaallit nunaallu piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinissamik kiisalu avatangiisit illersorneqarnissaat pitsanngorsarneqarnissaallu pillugit isumaqatigiisummik kalaallit nunaanni EU-milu naalakkersuisut paasissutissat tutsuiginartut aallaavigalugit atsiogatigiissimapput (Europæisk kommission, 2012). EEA aamma meeqqat atuarfianni eqqakkanik immikkoortiterinermut atoqqiinemullu tunngasunik ilinniusersimavoq. Taamaakkaluartoq Kalaallit Nunaat tamakkua pilersinniarneqarneranni peqataasarsimanngilaq akissaateqannginneq pissutigalugu (Pinngortitamut, avatangiisinut nukissiuutinullu ministeriaqarfiup apersorneqarnera, Oktober 2016).

Aningaasaliiffiqineqarnissamik allanik periarfissaqarpa?

Kalaallit Nunaata maannakkut Den Europæiske Investeringsbankimit (EIB) aningaasaliiffiqineqarnissaq pillugu siunnersuuteqarput (tamanna OLT-mi ilaasortaanertik aqutigalugu), kiisalu piffimmut uunga killissimalerput, silap pissusaa pillugu suliniummut EDF-imi sammisanut aningaasaliissutinut OLT-mi ilaasortat allat peqatigalugit pissarsiniarsalutik.

Aammattaq Kalaallit Nunaat EU-p aningaasaliinermut pilersaarutaaniit, Europæisk investeringsplanimiit (taaneqartoq the Juncker Plan) iluaqutissarsetarsinnaavoq. EIB-mi EU-p aningaasaliinermi periusissaa (EFSI) qitiusumik aningaasaliinermi pilersaarummut ilaasutut ilusilersorneqarpoq. Taamaalilluni inuiaqatigiit aqqissuussaananerannut, ilinniartitaanermut, misissuinermut, nutaaliinermut, nukissiornernullu aningaasalersuineq eqaallisarneqassalluni. EFSI-p suliniutit suliffissanik pilersitsisussat, ineriartorneq piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu kiisalu unammillersinnaanermik allanillu anguniagallit ikorfartussallugit siunniussarai. Maannakkuugallartoq Kalaallit Nunaat EIB-lu annertusisamik attaveqatigiipput aatsitassarsiornermi suliniutinut aningaasanik atortoqarnissaa pillugu.

3.6.2 Kalaallit nunaanni aalajangerup/piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinissamut pilersaarutitut allakkiaq kalaallit nunaata EU-llu (naalakkersuinikkut) suleqatigiinnerat nukittunerulersippaa?

Tapersiissutit inatsisitigut tunngavissaasa saniatigut EU Kalaallit Nunaatalu ataatsimut soqutigisatik pillugit oqaloqatigiissimapput kiisalu isumaqatigiisummut pilersaarusiarneqarneranullu kinguneqartitsinngitsumik (ataatsimiissimanernut tikeraarsimanernullu listi ilitersuussisoq Imaata aappaani (II) takuuk). Imminut tikeraaqatigiinnerit arlallit qaffasissumik inissisimasimapput, ilaatigullu 2015-imi ataatsimut nalunaarut Europa-Kommissionimi siulittaasuata aamma Kalaalli Nunaanni Danmarkimilu naalakkersuisut siulittaasuata atsiorsimavaat.

Kalaallit Nunaat EU-lu qulequttat assigiinngitsut oqaloqatigiissutigisimavaat, ilaatigut OLT-mi EU-milu ukiumoortumik oqallinnerit aamma Issittumi inoqqaat pillugit EU-mi ukiumoortumik oqallinneq. 2015-imi aamma EU suleqatiginertigut Kimberly Process-imut ilannguppoq, ilaatigut diamandit inerteqqutitut tunisassiarineqarneri unitsinniarlugit. Suliniutit taakku illuatungeriit imminnut paasissutissanik nutaanik immersuiffiupput, naleqarluartuupput kiisalu imminnut paaseqatigiiffinnik pitsaanerulersitsillutik.

Kalaallit Nunaata isumaqatigiissut Issittumi pissutsinik immikkuullarissunik EU-p paasisaqarnissanut iluaqutissatut isigaa. EU Issittumi nunanit arlalinnit isornartorsiorneqartarsimavoq, matumani Kalaallit Nunaanniit aamma, ilaatigut issittumi inuiaqatigiinni pissutsit atorneqartut ilisimaneqarpallaannginnerinik aamma nungusaataanngitsumik ineriartornissap avatangiisillu illersorneqarnissaasa oqimaqatigiissarneqarnissaanik pisariaqartitsinerit pequtaallutik. EU-p puisit amiinik tunisaqarsinnaanermut inerteqquteqarnera ilaatigut Issittumi inunnik ilisimasaqannginnermik takutitsisuusoq Kalaallit Nunaat isumaqarpoq. Isumaqatigiissut Kalaallit Nunaat naapertorlugu

Issittumi nunat pillugit paasisimasaqarnermik siammarterisitsisutut ikorfartuisuuvoq malitsigisaanillu nungusaataannngitsumik ineriartortitseqataalluni.

Isumaqatigiissutilli pilersaarusiaatalu EU-p Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnissaannut ataqatigiissarluakkamik sunniuteqarsinnaaneranut pitsanngorsaasinnaaneranullu uppersaartit killeqarput. Ajornartorsiutinut (ilinniartitaanerup saniatigut) tunngatillugu politikkikkut oqallinneq aaqqissuussaalluangaasimannngillat malitseqartinneqaratillu, isumaqatigiissummilu eqqaaneqartutut politikkikkut oqaluuserisassatut isumassarsianik isummanillu killilimmik naapiffiinnarsimalluni.

4 Inerniliinerit

1.1 Inerniliineq 1: Aalajangersagaq naalakkersuinikkut aaqqiinnermik kinguneqarpoq

Kalaallit nunaata aalajangernerera avataaniit aningaasalersorneqarnissamut EU-p kalaallit nunaatalu suleqatigiissimanerisa oqaluttuartassa, aamma naalakkersuinikkut, kiisalu soqutigininnerup annertusiartornerani sulniuteqartut, EU ilaasortaalu ilanngullugit aammalu Kalaallit Nunaat eqqarsaatigalugu tunaartaasoq. Isumaqatigiissut EU-p issittumi oqartussaannerminik annertusaarusunneranik kiisalu EU-mi ilaasortat kalaallit nunaata imartaani aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffiiniq qulakkeerinnikkusunnermik kiisalu EU-p Issittumi sunniuteqataarusunneranik aallaaveqarpoq. Taamaattumik EU-p annertunerusumik GD politikkeqalersitsisussatut isigaa kiisalu GD-mi pingaartinneqartutut nunarsuarmi ajornartorsiutinut tunngatillugu isumassarsiat isummat naapiffeqarnissaat pingaaruteqartoq eqaallugu. Illuatungaani Kalaallit Nunaata GD siunissami imminut napatissinnaasumik aningaasaqarsinnaanermut piviusunngortitsisinnaanissaatut isigaa ineriartornissamilu anguniagassat pingaaruteqassusaat isiginiarlugu. Taamaammatt kalaallit nunaata aalajangernerera tunngaviusumik EU-mut ilaasortaasut, nunat allat EU-llu maleruagassa aallaavigalugit isumasioqatigiinnikkut pilersitaasutut “naalakkersuinikkut aaqqiinnerut” isigineqassaaq. Isummat naapeqatigiissimanerannik, kalaallit nunaata qallunaallu nunaata anguniakkaminnik saqqummiussuiffigisinnaaasimasaat, ersertitsisuuvoq (Kommissionimit oqaatigineqartutut qaffasinnerusumik anguniagaasut akimorlugit) aammalu tamatumani Kalaallit Nunaat qallunaallu nunaat naalakkersuinikkut isumaqatigiissutissat qanoq isikkoqarumaaneraniq aalajangiisuusimallutik.

1.2 Inerniliineq 2: Kalaallit nunaata aalajangernerera Kalaallit Nunaata EU-llu akornani kinguneqartitsilluarpoq

Kalaallit nunaata aalajangernerera siunertaa pingaarnerpaaq tassaasimavoq piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsineq aammalu tamatuminnga pilersaarusiornerup tamanna piviusunngortissinnaasimavaa. EU-p kalaallit nunaanni piujuaannartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinnermik qulakkeerinninniarnermi nunallu aningaasarsiorinnikkut imminut pilersorluarsinnaanerulernissaannut anguniakkanut qanillattuutaataasimanera aammalu kalaallit nunaata annerusumik tamatumani oqartussaatinneqarsimanerata EU-p issittumi imaannaannngitsumik inissisimaffeqarnera kalaallit nunaata takusinnaalersinnaagaa ilimanaateqarsinnaavoq. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaata EU-mi Issittumi Siunnersuisoqatigiinni nakkutilliisussamik atajuartussamik peqarnissaannut isumassarsiaq pimoorullugu tapersorsorsimavaa. EU-p aamma Issittumi inuit pissutsit atugarisaat pillugit ilisimasani pitsanngorsarsimavai. Tamatuma EU-p issittumi politikkiniit paasissutissiinnissamik naleqqusarnissaanillu ilippanaateqalersippaa, ingammik Pisortaqarfinni Qullersat EU-milu suliaasaqarfiit Kalaallit Nunaat aaqqissugaalluurtumik politikkikkut oqallinnermut ilaanerulissappata. Illuatungeriinni paaseqatigiissinnaaneq annertunerusoq aamma qanimut ataavartumillu suleqatigiissinnaanermut piujuartitsisinnaavoq.

1.3 Inerniliineq 3: Ineriartortitsinissamut pissutsit allanut naleqqiullugit iluaqutaasimapput

Suleqatigiinnermi ineriartortitsinissamut pissutsit allanut naleqqiullugit Kalaallit Nunaata piujuartitsineq toqqammavigalugu ineriartorneranut taperseeqataasimapput, ilaatigut

aaqqissuussaaneq nukittoq aqqutigalugu nunami politikikkut pitsaasumik Kalaallit Nunaat aqutsineratigut. Naak ineriartortitsinissamut immikkoortortaqarfik (DG DEVCO) nunat ineriartortinnerinut pisariaqartitanik peqarluartoq, ima eqaatsigisimavoq allaat Kalaallit Nunaanut tulluurtumik nalunaarusiorsimalluni, tamatumallu pilersaarusiorluarsinnaanermik kinguneqarsimavoq. GD-mi ineriartortitsinermut tunngasoq nunap pigisaanik suleqatigiinnermut assersuutaasimavoq naammassisaqarsinnaassutsimut tapersiinnermut naapertuuttoq. Tamanna iluatsitsinissamut aqputaavoq. Taamaakkaluartoq piginnittuuneq Namminersorlutik Oqartussat aqutaraat. Kalaallit Nunaanni suliaqartut naalagaaffimmeersuunngitsut nunagisamilu oqartussat EU-p tapersiinnermut pilersaarutaanut tunngatillugu isumaqarput Namminersorlutik Oqartussat siunnersortinneri angusaqarusussuseqalersitsisut. Aamma nakkutilliisinnermut inatsisini tunngaviusuni pitsanngorsaasoqarsinnaavoq. GD-mi Kalallit Nunaanni ineriartornissamut naatsorsuutigisat naapertuuppallaanngillat.

1.4 Inerniliineq 4: Isumassarsianik isummanillu naapeqatigiinnissaq killeqartoq

GD pilersaarusiorneralu nunarsuarmi ajornartorsiutinik politikikkut pitsaasumik oqallinnissamik kinguneqartitsisimanngilaq. Inatsitigut tunngavissaq nunarsuarmi ajornartorsiutinut oqallinnissamut pisussaaffiliisoq suli pilersinneqarsimanngilaq. Nunarsuarmi ajornartorsiutit (ilinniartitaanerup saniatigut) pillugit politikikkut oqallinnissat suli aaqqissuusaalluagaasimanngillat anguniagaqarfeqaratillu, matumanilu isumaqatigiisummi uani taaneqartut nunarsuarmi ajornartorsiutinut taamaallaat isumassarsianik isummanillu killilimmik naapiffeqarfiusimalluni (ilinniartitaanermut tunngasut eqqaassanngikkaanni). Tamatumunnga ilaatigut pissutaavoq, Kalaallit Nunaat EU-luunniit taakkuninnga aaqqissuussinissamut soqutiginninnermillu tunniussaqaarsimanngimmata kiisalu politikikkut oqallinnissanut isumalluutissanik immikkoortitsisimanatik. Taamalilluni periarfissat matumani annaaneqarsimapput, tassami nunarsuarmi ajornartorsiutinut tunngatillugu politikikkut saimmasinnerusumik oqallinnermi, matumani ilanngullugit EU-mi pisortaqaqfinni qullersat suliaasaqarfiilu issittoq pillugu atugarisaallu immikkuullarissut pillugit paasisimasaanik pitsanngorsaasoqarsinnaagaluarat. EU-p nunami sunniuteqarnerusumik sulerusussuseqarnera Kalaallit Nunaanut naleqquttuungaluarpoq, matumunngalu ilanngullugu Kalaallit Nuaata EU-llu qanimut ataavartumillu suleqatigiinnissaanut anguniakkamik attassinissamut.

1.5 Inerniliineq 5: Kalaallit Nunaata EU-llu naalackersuinikkut suleqatigiinnerisa itisilernerqarnissaanik periarfissaqarpoq

Suleqatigiit akornanni naalackersuinikkut suleqatigiinnerisa siunissami itisilersinnaanerani periarfissaqarpoq, soqutigisanik pitsaanerusumik suussusersiinikkut ersarissaanikkullu, oqallinnissamut tunngavissanik ineriartortitsinikkut akisussaaffinnilu isumagisassanik agguaassinikkut (ingammik EU-miit) oqallinneq pitsanngorsarneqarsinnaappat.

5 Kaammattuutit

5.1 Kaammattuut 1: Ineriartornissamut pissutsit aaqqiivigeqqinneri

Ilinniartitaanermut tunngatillugu sammiviit siammasinnerusut ilanngunneqarnissaat anguniarlugu – soorlu isumaginninneq ilageeqarnikkullu ajornartorsiutit, isumaginninnikkut piareersimatitsineq, sulisoqarnikkut neqeroorutit piumasaqarnerillu oqimaaqatigiissarneri kiisalu illoqarfinni nunanilu immikkoortuni ineriartortitsinerit – EU Kalaallit Nunaallu ukiumut marloriaq politikikkut oqallittarnertik sivittornissaat eqqarsaatigisariaqarpaat. Ilinniartitaanermi anguinagassat aaqqissuuteqqinnissaat aamma eqqarsaatigineqartariaqarpoq, ilai anguniagassanik siunnerfeqarpallaannginnerat pissutigalugu. Matumunnga ilanngullugu naatsorsuutit allat naleqassusermik ilanngussisinnapput – assersuutigalugu soqutiginnittut ingerlatsineranni takussutissat ilanngussuunneri. Isumaqatigiisummi piujuartitsineq toqqammavigalugu ineriartortitsinermi naleqqersuutaat naleqqussarnissaat isumaliutigineqartariaqarput. Assersuutigalugu, Europe 2020 Agenda for Change sulisut piginnaasaanik qanoq siammasinnerusumik takuneqarsinnaaneranut isumassarsiorfittut atorineqarsinnaavoq.

5.2 Kaammattuut 2: Naalackersuinikkut anguniakkanut allanut isumaqatigiissut qanoq atorpeqarsinnaaneranut nassuiaagit

Kalaallit Nunaanni nungusaataanngitsumik ineriartortitsinermut tapersiisarnerup aaqqissuussaalluarnerani iluaqutaanerani EU-p isumaliutigeqqittariaqarpaa, isumaqatigiissut qanoq politikkikkut anguniakkanut siammasinnerusumik tunniussaqaarsinnaanera – tassa imaappoq, ataatsimut soqutigisanik ajornartorsiutitut eqeersimaartumik oqallinnikkut qisuariarnerit. Politikkikkut suleqatigiinnermi sulissaatsimik pitsanngorsaaneq tassaavoq periarfissanik atorluaaneq kiisalu isumaqatigiissutip 2020-p qaangiunnerani naapertuuttuuginnarnissaanik qulakkeerinnineq.